

WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

— April 2018 • Nummer 95 —

Opgericht januari 1988

Jaargang 27

April 2018, nummer 95

Inhoud

Van de redactie	<i>Gerard Baar</i>	2
Mededelingen en berichten	<i>Ans Baar</i>	3
Sterren van Vreeland omarmen de van oorsprong Bergse kunstenaar Joop van Huisstede	<i>Sterren van Vreeland</i>	5
Teus van de Kemp, geboren en getogen Horstermeerder	<i>Gerard Baar</i>	7
Liever dood dan vermist	<i>Ton Kuijs</i>	14
Toelichting luchtfoto gedempte Reevaart	<i>Gerard Baar</i>	21
“Asjemenou!”, zei Loeki de Leeuw	<i>Kees Joustra</i>	23
Vliegtuigje van Prins Bernhard maakte noodlanding in de Horstermeer (ooggetuigeverslag)	<i>Meta Marsman</i>	25
Achter de muziek aan in Nederhorst den Berg	<i>Bert Kieboom</i>	27
Wilgen knotten basis voor mooie vriendschappen	<i>Kees Joustra</i>	30
Merwedekanaal (8)	<i>Gerard Baar</i>	33
Wasserijen, jarenlang toonaangevende industrie in Nederhorst den Berg	<i>Gerard Baar</i>	36
Vervoer in vroeger tijden	<i>Gerard Baar</i>	45
Jaarvergadering met aansluitend lezing	<i>Gerard Baar</i>	47
Een ander oorlogsdrama	<i>Gerard Baar</i>	48

Allereerst een woord van dank aan mevrouw Els N.G. van Damme. Zij stopt met het aanleveren van kopij voor de Werinon. Zij schreef vanaf de oprichting van de HKN goed doorwrochte artikelen in bijna alle nummers van ons tijdschrift. Dat betekende voor haar dertig jaar lang veel archiefonderzoek, wat zij overigens graag deed. De laatste tijd veel over het kasteel.

Haar leeftijd gaat haar parten spelen, maar ze is gelukkig nog een stuk jonger dan ons aprilnummer. Dit gaat als Werinon 95 de geschiedenis in.

Op de voorste rij stonden op die zonnige zondagmiddag de toegestroomde dorpelingen naar de fatale brand te kijken. Uit de hele omgeving sloten zich steeds meer mensen bij het schouwspel aan. (Verslag van de brandweercommandant in Werinon 9)

In oktober zal het 30-jarig bestaan van de Historische Kring Nederhorst den Berg, naar ik aanneem, op uitbundige doch gepaste wijze gevierd worden. Gezien de samenstelling van het feestcomité ben ik daar niet bang voor. Bij het ter perse gaan van deze Werinon is er nog niets naders bekend, zodat het verassingseffect gehandhaafd blijft.

Wat staat er dit keer in ons periodiek? Een keur aan heel verschillende artikelen, die door een andere opzet voor een deel van de leden ongetwijfeld beter zijn te lezen. Want naast het feit dat het boekje een groter formaat heeft gekregen, kozen we tevens voor een vergroting van de letters, het type is hetzelfde gebleven. Daarnaast hebben we de afstand tussen de regels iets ruimer aangehouden. Een ander voordeel is dat de foto's (indien moge-

lijk) wat groter afgedrukt kunnen worden. Theo Cozijn, de vormgever, hoopt met mij dat de nieuwe opzet bij U als lezer aanslaat. 75 jaar geleden stortte een gevechtsvliegtuig van de RAF neer in de Meeruiterdijksepolder, vlakbij het boezemkanaal van de Horstermeer. Ton Kuijs heeft de inzittenden in een artikel aan de vergetelheid onttrokken. Teus van de Kemp wordt naar de voorgrond gehaald middels een interview, terwijl Bert Kieboom dat met onze HKN musicus doet, te weten cellist Fred Pot. Kees Joustra achterhaalde het een en ander over Loekie de leeuw, daarnaast schrijft hij over zijn wilgenknotverleden. Ikzelf heb ook weer wat aan de inhoud bijgedragen, onder andere een jeugdverhaaltje in mijn Merwedekanaalrubriek. Verder vat ik de geschiedenis van de bijna verdwenen toonaangevende Bergse was-industrie samen.

Meta Marsman schrijft over de goed verlopen noodlanding die ze in haar jonge jaren zag gebeuren. Een in Nederhorst den Berg geboren kunstenaar kreeg vanuit zijn latere woonplaats Vreeland alle aandacht. Sterren van Vreeland organiseerde een tentoonstelling over zijn werk in de dorpskerk. Misschien vindt u in dit nummer ook een ander artikelje over Vreeland. Of dat zo is hangt af van hoe we met de lay-out uitgekomen zijn. Dat is vanwege de nieuwe opzet een heel gepuzzel geweest.

Tot slot wil ik toch even vermelden dat ik in het jaar voor de brand net het hele kasteel, onder het uithalen van halsbrekende toeren aan de buitenkant had geschilderd. Ik ben blij dat ik de brand niet heb gezien. ■

Jaarvergadering – 9 Februari 2018

De opkomst lag rond de 50 personen. Vanwege de jaarvergadering was er een Nieuwsbrief uitgegeven. Dat verslag van het afgelopen jaar zag er zoals gewoonlijk perfect uit. Het lijkt allemaal gewoon, maar Ans Baar krijgt dat ieder jaar toch maar weer voor elkaar. De brief bevat een met foto's opgeleusterd overzicht van alle activiteiten in 2017. Haar verslag is ook te lezen op de site www.historische.kring.nl. Na een korte bespreking over de inhoud stemden de leden volmondig in met de verslagen en daarnaast met de door Petra opgestelde begroting voor 2018.

Na het officiële gedeelte was het woord aan Gert Tetteroo, directeur van het Spoorhuis Vinkeveen en Stichting Hudson 500. Hij hield een gedegen verhaal over de oorsprong van de Verenigde Staten, aan de hand van de Nederlandse inbreng bij tot het tot stand komen van het moderne New York. Een verslag vindt u verderop in deze Werinon. Gerts' met interessante anekdotes en vele illustraties gelardeerde verhaal viel goed in de smaak bij de bezoekers. (GB)

14 April – Stadswandeling Weesp met bezoek aan de Ossenmarkt

De excursie start om 10.00 uur met koffie/thee in het fort en een kort verhaaltje over de geschiedenis van het fort. Daarna gaan we onder leiding van de voorzitter van de Historische Kring Weesp, de heer Cees Pfeiffer, een wandeling maken door het historische centrum van Weesp. Als eindtijd gaan we uit van rond 13.00 uur.

Aan de excursie kunnen maximaal 20 personen deelnemen. Als maatstaf geldt dan ook de volgorde van aanmelding. Aanmelden voor de excursie is mogelijk via ansbaar@gmail.com of 06-13854825. Voor deelname aan de excursie vragen wij een bijdrage van €7,50, per persoon.

20 April – Lezing over de buitenplaats Petersburg en Tsaar Peter de Grote door Prof.dr. E. Waegemans en Dr. H.C. Donga, voorzitter regenten van het Van Brants Rus Hofje

Het betreft een lezing aan de hand van een op initiatief van de heer Waegemans recent verschenen monografie Petersburg, roem der hoven over de geschiedenis van het buiten en de tuin van Petersburg aan de Vecht, waarvan ons lid, Claudette Baar-de Weerd en de heer Donga mede-auteur zijn.

In 1709 kocht de schatrijke Amsterdamse koopman Christoffel Brants een buitenplaats aan bij Nederhorst den Berg. Brants had zijn kapitaal vergaard met de handel op Rusland en

was daar tot de intimi van tsaar Peter de Grote gaan behoren. Uit bewondering voor de Russische heerser noemde hij zijn buitenplaats Petersburg. Een voor hem indrukwekkende gebeurtenis moet de ontvangst van de tsaar en tsarina op Petersburg zijn geweest. Brants werd in de Russische adelstand verheven. Hoewel het buiten nog een tijd als zomerverblijf dienst bleef doen, ging de eens zo prachtige buitenplaats aan het begin van de negentiende eeuw verloren. Toch leeft de herinnering aan Petersburg voort. De lezing spitst zich dan ook toe op de relatie tussen de Tsaar en Brants en waarom Petersburg zo'n onuitwisbare indruk heeft achtergelaten.

Foto: Eli Baar.

Mededelingen en berichten

Vechtgezicht met boomgaard bij Overmeer.

Mei-Juni – Op herhaling naar Vinkeveen

Aangezien de boot ons tijdens de vaartocht in mei 2017 in de steek liet, gaan we het in 2018 nog een keer overdoen. Naast die toen in de soep gelopen vaartocht over het Demmerikse deel van de Vinkeveense plassen is de werkgroep Excursies naarstig op zoek naar een mooie, het liefst onverwachte, afsluiting van dit dagje uit. Het blijft voorlopig geheim want bij het ter perse gaan van deze Werinon was er niets over bekend. Zo wordt het des te spannender. Een datum en meer informatie volgt spoedig via de e-mailadressen en de website www.historischekring.nl

12 oktober – lezing + film over Bergs-Vreelands kunstenaar Joop van Huisstede

Door historicus Micha Cluysenaer over: leven en werk van Bergs-Vreelands beeldend kunstenaar Joop van Huisstede. Een lichtvoetige interessante voordracht over kunstenaars in de Vechtstreek in het algemeen en over Joop van Huisstede in het bijzonder: de leerling, de restaurator, de kunstenaar en de leraar. De lezing wordt voorafgegaan door een film over het werk van Joop van Huisstede, gemaakt door Evert Boeve.

De lezingen worden gehouden in de Bergplaats en beginnen om 20.00 uur.

Actuele informatie over de activiteiten volgt via onze site www.historischekring.nl, of via uw (opgegeven) e-mailadres, het weekblad Wijdmeren en zoveel mogelijk in de Gooi en Eemlander.

SCHENKINGEN

Erven Langeveld-van der Voorn

- Genealogie van Jacob Vernooij (1796-1843) en nazaten.

Bert Ketelaar

- Schakelschema voor Wasserij Nederhorst uit 1933.

Jan Pos

- Aan speeltuin gestuurde rekeningen van dorpswinkels.

Frans Westdorp

- Allerlei zaken die op bewaren uitgezocht zijn.

Erven Piet Griffioen

- Beker van het Jamathi-team.

Hans Bak

- Rond Amsterdam uitgave uit 1944

Luijt Postma

- Puntenslijper van burgemeester De Groot
- Brievenweger uit het voormalige gemeentehuis van Nederhorst den Berg.

Stichting Historisch Zwaag

- Boek 'Oorlog in Zwaag', geschonken door de Stichting Historisch Zwaag

Familie Lamme

- Twee luchtfoto's van het centrum van Nederhorst den Berg

Roel Kapenga

- Diverse boeken en Werinons

Mevr. B. Kalter

- Divers foldermateriaal o.a. krantje 'Brinkers Times' (120 jaar Brinkers)

Sterren van Vreeland omarmen de van oorsprong Bergse kunstenaar Joop van Huisstede

Sterren van Vreeland

Deze groep mensen is na de viering van 750 jaar Vreeland doorggegaan op de ingeslagen weg. Zij zijn er in 2017 in geslaagd een grote overzichtstentoonstelling samen te stellen van het werk van deze veelzijdige, naar Vreeland verhuisde, maar in Nederhorst den Berg geboren en getogen kunstenaar.

De locatie was de eeuwenoude St Nicolaaskerk. Tijdens ons bezoek sprak ik een Vreelandse mevrouw die van Joop les in beeldhouwen had gehad. Die kunstvorm vergt heel veel handkracht. Zij vond het jammer dat haar handen het langzaam af lieten weten. Ze wees mij vol trots op een door haar uitgehakt beeldje tussen uitgestald werk van zijn leerlingen. Joop had haar, dankzij zijn veelzijdigheid, over die teleurstelling heen kunnen helpen. Hij stelde haar voor zich aan te sluiten bij de groep mensen aan wie hij al schilderles gaf. Onder zijn leiding ontplooidde zij zich tot een verdienstelijk amateurschilderes. Zij was lang niet de enige. Joop van Huisstede bracht door de jaren heen met bezieling zijn veelzijdige vakkennis over aan talrijke cursisten. Hij organiseerde door het hele land exposities, te veel om hier op te noemen. Joop had het kunstenaarsbloed van geen vreemde!

Hieronder ziet u een foto waarop zijn vader in de open lucht aan het kunstschilderen is, aan het begin van de Torenweg. Niet ver van zijn karakteristieke huis annex werkplaats dat op de achtergrond te zien is. (GB)

“Het figuratieve in mijn beelden is geen opzet, het ontstaat terwijl ik bezig ben”.

Joop van Huisstede tekende en schilderde van jongsaf aan, doorliep zijn opleiding maar ontwikkelde zich verder autodidactisch en later steeds meer in de beeldhouwkunst. Op de

Rijksacademie deed hij de avondopleiding boetseren en kwam er hier achter dat hij liever klei weghaalde dan toevoegde. Hij liet zich daarop omscholen tot steenhouwer. Joop, zoon van een meubelmaker, begon beroepsmatig aanvankelijk bij zijn vader in het meubelvak als schrijnwerker. Zijn innerlijke vrijheidsgevoel dreef hem echter in een andere richting. Zijn eerste opdracht kreeg hij als restaurator van houtsnijwerk in de door brand getroffen kerk van Loenen.

Vele restauraties op verzoek van Monumentenzorg volgden (o.a. in Arnhem, Naarden, Eemnes, Nieuwersluis, voor Kasteel Drakensteijn, de Oude en Nieuwe Kerk in Amsterdam). Vijfentwintig jaar, vanaf 1955 werkte Joop voor de Oude Kerk in Amsterdam. Tussendoor verliet hij enkele jaren het restauratiewerk om het gieten van was-modellen te leren voor bronzen beelden. Hij deed dat in de bronsgieterij van de Gebr. Joosten te Soest (1961).

De druk bezochte tentoonstelling over Joop's werk in de Nicolaaskerk te Vreeland.

Tijdens zijn beroep als restaurator wilde Joop zich geheel het liefst helemaal aan de 'vrije kunst' wijden maar hij vreesde om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien, vast te komen zitten aan opdrachtgevers waardoor hij zijn vrijheid, zijn onafhankelijke geest, zou verliezen. Hij bleef naast het restaureren intensief beeldhouwen en schilderen en was vanaf 1964 lid van de Kunstkring Hilversum en de Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars. Hij ontwikkelde zich in zijn sculpturen al snel van figuratief tot abstract kunstenaar en gebruikte daarvoor hout, speksteen, in beperkte mate hardsteen en marmer. Hij

probeerde ook kunststof uit maar stapte daar weer van af. Zijn inspiratie vormt het kosmische, de natuur. Daarbij komt de relatie die hij maakt met de mens als deel van de natuur: ineenstrengeling, 'elkaar vasthouden' en met het dier: de vrije vogel. Hij koos zijn eigen weg en de indruk bestaat dat hij zich liet inspireren door andere kunstenaars (Barbara Hepworth, Henry Moore). Hoewel zijn schilderijen kleurrijk zijn lag 'vorm' hem beter.

Uiteindelijk heeft Joop het veeleisende restauratievak – ruim voor zijn pensionering – kunnen verlaten. Zijn gezondheid vroeg om gedwongen rust en dit gaf gelegenheid om meer te schilderen en met kleur bezig te zijn. Hij komt in aanmerking voor de Beeldend Kunst Regeling, waarvoor zijn werk wordt gefotografeerd door beroepsfotograaf E. Boeve. Joop gaat begin jaren tachtig tot 1994 lesgeven binnen het Cursusproject Loenen in beeldhouwen, waarmee hij bij menigeen de liefde voor het houtbewerken aansteekt. Tot op de dag van vandaag zijn enkele van zijn leerlingen actief in 'de beeldhouwclub'. In 1997 restaureert hij de schoorsteenmantel uit de VOC-tijd in het Oostindies Huis in Amsterdam. Wij hopen dat de bezoekers van deze overzichtstentoonstelling van zijn werk genoten hebben. ■

12 oktober a.s. wordt er een film over Joop van Huisstede vertoond.

(gemaakt door Evert Boeve)

Sterren van Vreeland dankt:

- Familie van Huisstede;
 - particulieren en organisaties die werk beschikbaar stelden;
 - de Grote of Sint Nicolaas Kerk;
 - (Prins Bernard) Cultuurfonds Stichtse Vecht;
 - fa. Expert; en
- alle vrijwilligers: de 'makers' van de tentoonstelling Grote Kerk Vreeland, 22 september 2017.

Teus van de Kemp, geboren en getogen Horstermeerder

Gerard Baar

Hij kwam op 22 februari 1944, één jaar voor de bij ouderen welbekende hongervinter, vlakbij de Horstermeerdijk aan de Ankeveensepolder op de wereld. Zijn ouders woonden, samen met twee andere gezinnen, in de buiten gebruik geraakte Oude Machine aan het einde van de Machineweg.

Hij is een van de ouderen uit een gezin dat uiteindelijk tien kinderen ging tellen. Vader Van de Kemp werkte bijna dag en nacht om ze allemaal aan het eten te houden. Hij loste 's nachts steenkolen bij de Gebroeders Van Emmerik; daarnaast werkte hij overdag ook nog eens in Weesp, bij een broer van de later in Overmeer begonnen aannemer Herman van Kooten.

Hoe zijn ouders in de Horstermeer terecht kwamen

De vader van Teus, Albert van de Kemp, was op 29 maart 1919 in Amersfoort geboren, maar groeide op in Nijkerk, omdat zijn vader daar een melkzaak overnam. Hij moest in die jaren al jong aan het werk, net als de meeste van zijn leeftijdgenoten. Behalve de veeteelt kwam de land- en tuinbouw in het begin van de twintigste eeuw in het seizoen altijd handen te kort. Hij bekwaamde zich in spitten, waardoor hij op een goede dag toevallig in de Horstermeer belandde.

Al gauw vormde hij samen met Izaak Dunnebie en Dries Siewertsen een drietal spitters, dat gestadig akker na akker drie steken diep omspitte. Van de Kemp ontmoette in die periode zijn latere echtgenote. Zij heette Cornelia Versluis en kwam uit Langerak aan de Lek (tegen over Schoonhoven), waar ze

Teus op de speelplaats van de Openbare School aan de Machineweg met zijn zelfverdiende fiets.

ook was geboren op 4 juli 1919. Albert en Cornelia woonden sinds hun trouwen in de Horstermeer. Ze zagen het van het begin af wel zitten daar aan het eind van de Machineweg. In die hoek kon hij een beetje gaan boeren, iets wat hij eigenlijk altijd al wilde.

Beetje bij beetje verschenen er schuurtjes op de dijk, maar dat gedoetje was lang niet toereikend om zijn groeiende gezin te onderhouden. Zijn vrouw was gelukkig voor geen kleintje vervaard; zij hield overdag de beesten en alles er omheen in de gaten. Teus dacht dat ze bij noodgevallen zelfs kon melken! Daarnaast zwaaide zijn moeder de scepter in de voor het gezin onontbeerlijke groentetuin.

Alle kinderen kwamen er in hun jeugd niet onderuit daarin mee te helpen. Jeremiëren was er niet bij. Vader Van de Kemp volhardde in zijn pogingen iets meer van zijn boerderijtje te maken. Dankzij een van zijn zwagers kreeg hij de gelegenheid zijn armetierige schuurtjes kosteloos te vervangen door een

grotere stal. Die oom van Teus, Kees Vierhout, werkte als postverzorger bij de VARA in Hilversum. Die omroep liet begin jaren vijftig een heel nieuwe studio bouwen. Kees kreeg het bij de uitvoerder voor elkaar dat Van de Kemp het voor de bekisting gebruikte hout, met spijkers en al, kosteloos mocht komen ophalen. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd. Teus leerde, door dat met beide handen aangegrepen buitenkansje van zijn vader, al op jonge leeftijd om te gaan met hamer en nijptang. Het scheelde voor hem dat je bij het terugslaan van spijkers onmogelijk op je duim kunt slaan.

doordat zijn moeder hem iedere morgen al om zes uur wekte. Ze had hem nodig, want er moest altijd van alles gebeuren om de boel draaiende te houden. Binnen het grote gezin kregen de kinderen, naast het helpen in de moestuin, zo gauw ze het aan konden verscheidene taken opgedragen. Jong geleerd is oud gedaan. Teus moest, om maar iets te noemen, iedere dag de stronthopen van acht melkkoeien slechten. Toch zocht hij daarnaast bij het iets ouder worden een uitweg voor zijn overvloedige energie. Hij pakte van alles aan en kwam toen hij een jaar of elf was trots met een fiets op school aan.

Zeven Kempie's met het oudere buurmeisje.

Zijn schooltijd op de openbare school aan de Machineweg

Hij hoefde niet ver te lopen naar die door meester Kremer geleide vrije school aan het begin van de Machineweg. In dat pand zit tegenwoordig de Bullet Soundstudio, een voor Teus toepasselijke naam voor de plek waar hij vroeger soms met geen kanon wakker te krijgen was. Hij viel dikwijls onder de les in slaap,

Om de beurt kwam niemand eronderuit: of 's morgens of 's avonds melkbussen weg brengen naar de boerderij van de gebroeders Van Inevelt.

Op het daarvoor door hun vader zelf gemaakte karretje pasten vier bussen, terwijl hij er in die tijd slechts twee per keer vol melkte. Misschien wilde hij daarmee tegen zichzelf zeggen dat hij vooruit wilde. Het ritje behoorde tot het

dagelijkse stramien, omdat de melkwagen met geen mogelijkheid bij de Oude Machine kon komen. De chauffeur draaide daarom altijd op het erf van de Van Inevelts.

De paar varkens die Van de Kemp mestte, voerde hij meestal zelf. Toen hij het idee opvatte met kistkalveren te beginnen, konden de jongere meisjes aan de bak. Hun werk - ochtend en avond - bestond uit poedermelk met water aanlengen. Na een paar weken uit de door zijn zusjes zorgzaam vastgehouden emmers geleberd te hebben, pasten de beestjes precies in de kist. Veerrijder Wim Westhoff haalde de kalveren dan op... een paar dagen later bracht hij weer nieuwe.

Al vroeg de boer op

Teus leerde niet zo gretig op school; het trok hem niet, want hij was meer een doener. Al op twaalfjarige leeftijd stond hij zo gauw hij uit school kwam sloten leeg te trekken op het land van de gebroeders Van Tol. Die drie broers waren vrijgezel, hun nicht Marie van Tol zwaaide de scepter op hun kaasboerderij. Teus herinnerde zich dat zij de kaasmaakster was geworden nadat de moeder van de mannen was gestorven. Marie had in die tijd verkering met een Horstermeerse boer, maar die man maakte het na zeven jaar ineens uit. Zij trouwde een paar jaar later met een andere boer, waardoor ze naar Winkel moest vertrekken. Zodoende kwamen haar ooms zonder huishoudster te zitten. Voor die mannen is het nooit meer geworden wat het was. Toen ze echt te oud waren verkochten ze de achter de Tweede Tocht vlakbij de Oude Machine gelegen boerderij aan de uit het Westland afkomstige Duindam.

Naar de Ambachtsschool in Bussum

Het met de handen werken zat hem nou eenmaal in het bloed, zodat hij koos voor een opleiding tot automonteur. Teus kwam er ech-

ter al gauw achter dat het hem aan geduld ontbrak om dat beroep te gaan uitoefenen. Hij heeft wel wat profijt van die gedeeltelijk gevolgde opleiding gehad, in zoverre dat hij zijn later bij elkaar verdiende brommer bij pech zelf kon repareren. Toen hij veertien was ging hij van school af; hij hield het er niet meer uit. Het leven zou zijn leerschool worden.

Zijn eerste baan

In die tijd bood de Horstermeer volop werk aan talrijke mensen. Zelfs uit Kortenhoef kwamen de tuindersknechten naar de Horstermeerdijk geroeid. Ze lieten hun boot daar tot de avond achter en liepen naar hun respectievelijke bazen. Op bijna alle akkers bin-

De gebroeders van Tol op de boerderij 'De Vólharding' aan de Machineweg in de Horstermeerpolder.

nen de rechthoek van de Tocht (de brede binnenwetering) oefenden tuinders hun voor de voedselvoorziening in de omgeving belangrijke beroep uit. Zo'n zestig jaar hebben zij ervoor gezorgd dat de groeiende bevolking binnen een straal van pakweg twintig kilometer te eten heeft gekregen. De Horstermeer heette in de volksmond de 'Groentetuin van het Gooi'.

Teus kon bij de uit het Westland naar de polder gekomen tuinder Nouwt voor 25 gulden in de week aan de slag. De man kweekte onder andere meloenen onder glas!

Bij 1. Juf van Basten in de klas, 2. Klaske Andela, 3. Rennie Westbroek, 4 en 5 Hannie en Meta Marsman, 6. Gerard Verlaan, 7. Corrie van de Bosch, 8 en 9 Teus en Jan van de Kemp, 10. Piet Waterdrinker, 11, 12. Jan Zwagerman, 13. Alex Bikker, 14. Peep Oosterbeek, 15. Ab Sikking, 16. Hans Schriek, 17. Sjaak Beening, 18. Cornelis de Leeuw, 19. Ab van de Kemp, 20. Bennie Hiemstra, 21. Gerie Smit, 22. Maas Sikking.

Bovendien leende deze hem uit als hij niks voor hem te doen had. Zodoende zat hij dan hier dan daar, het meest bij Theo van Nieuwenhuizen, Jan van Hemert, Gerrit Klinge en Niek Zegwaard.

Hij heeft aan den lijve ondervonden hoe hard het leven van het tuinen op de koude grond was. Spitten, bonen plukken, witlofwortels rooien en schoffelen was nog het minst erge. In oktober en november deed hij niets anders dan opgespitte wortelen kuilen. Zo bleven ze vorstvrij.

In maart was het uitgraven geblazen en moesten er schuiten vol smerige wortels naar voren geboomd worden. Het spoelen was geen pretje, maar lang niet zo erg als 's winters spruiten plukken bij tien graden vorst. Terwijl de ijzige wind hem om de oren joeg, ritste hij met twee blote handen de bolletjes van het stammetje. Om op krachten te blijven at hij bij tijd en wijle een rauw spruitje.

Even iets anders

Nouwt tikte in zijn geboortestreek een hele broeikas op de kop. De verkoper had er wel bij bedongen dat hij hem zelf uit elkaar zou komen halen. Baas Nouwt stemde daar maar wat graag mee in, want voor hemzelf kostte dat werk hem alleen maar tijd. Teus was de enige betaalde arbeidskracht, die zijn geld dubbel en dwars waard was, omdat hij van aanpakken wist.

Soms ging de niet aflatende druk van zijn werkgever hem wel op de zenuwen werken. De rit naar het Westland om de kas voor vervoer naar Nederhorst den Berg gereed te maken, vormde een mooie onderbreking van het buffelen op de tuin. Tijdens de niet zo lange nachten sliep hij op de betonnen vloer. Toch kijkt hij er met genoeg op terug, het voelde aan of hij op vakantie was geweest. Een van de drie Horstermeerse groenterijders, misschien rooie Jan van Rijn, heeft het hele spul op-

gehaald en bij Nouwt op het erf afgeleverd. Het opnieuw opbouwen verliep voorspoedig, de kas staat er nu nog!

Teus houdt het tuinen op de koude grond voor gezien

Ben Koppen, die als betonvlechter bij Joop Lieverst in dienst was, haalde hem over met hem en zijn maten mee te gaan om het vak te leren. Baas Joop werkte zelf mee en haalde iedere morgen zijn vlechters op; Teus kon er als laatste nog net bij. De mannen konden het goed met elkaar vinden, dat gaf bij hem de doorslag. Hij kreeg de slag te pakken om dit meestal gebogen uitgeoefende zware beroep naar behoren te verrichten. Hij hield het vijftien jaar vol.

Een keer had hij enorm veel geluk. Op een ochtend slipte de altijd door Joop zelf bestuurde auto vanwege de gladheid net voorbij het Oude Postkantoor in 's-Graveland. Teus lag ineens buiten op straat; auto's hadden in die jaren nog geen veiligheidsgordels. Het leek alsof hij er zonder kleerscheuren afgekomen was, omdat hij gewoon opstond en ging lopen. Joop vertrouwde het niet en reed als

Ab van de Kemp aan het melken op de akker bij de Ankeveense-plassen aan het einde van de Machineweg.

Het oude stoongemaal was omgebouwd tot woningen voor drie gezinnen. De foto is uit de jaren dertig. De twee toiletten staan nog buitenshuis.

de donder met hem naar de RKZ, waar na observatie bleek dat hij een zware hersenschudding en een schedelbasisfractuur had opgelopen. Na zes weken lieten de zusters hem weer gaan, maar pas nadat de dokter zijn fiat gegeven had.

Een ongewilde verandering

De concurrentie onder de betonvlechters stak de kop op. Joop Lieverst kreeg minder werk, zodat Teus, met Ben Koppen, bij Gerard Pouw kwam te werken. Die had te hoog gegrepen en was ineens failliet. Daar de twee nog vakantiebonnen van hem tegoed hadden, kregen ze zijn bromfiets in bruikleen om wat makkelijker verder weg te kunnen werken. Zodoende waagden zij het erop, samen op de bromfiets, door weer en wind naar de in aanbouw zijnde flats van de UBA aan de rand van Uithoorn te tuffen. Ze zijn met dat ding zelfs een paar maanden heen en weer naar een werk in Alphen aan de Rijn gereden.

Na dat avontuur konden ze weer bij Joop aan de slag. Die man had het verstandiger aangepakt, hij liet zich niet gek maken.

Toch maar hogerop

Teus had aan zijn ongeluk gelukkig geen hoogtevrees overgehouden, want na bijna altijd half in de modder op de grond te hebben gestaan besloot hij het hogerop te zoeken. Piet Barmantloo uit Kortenhoef zocht dakdekkers, waarop Teus besloot de betonijzerschaar aan de wilgen te hangen. Na vier jaar met zwaar dakleer ladders op lopen ging ook dat hem de keel uithangen. Hij had de tijd mee, in de jaren zeventig zat iedereen om personeel te springen.

offers; twee jaar heeft hij thuis gelopen. Na die periode kon hij aan de slag bij de bouw van het GAK-gebouw bij station Hilversum. De kas van Nouwt, bijna een monument, is een langer leven beschoren dan die kantoorkolos. Deze sta-in-de weg valt dit jaar al na 35 jaar ten prooi aan de slopershamer.

Het grote aantal tuinderskassen in de Horstermeer is al langer geleden op voorzichtige wijze gedemonteerd en afgevoerd. De hagelstorm die in 1985 de polder teisterde, bespoedigde de neergang.

De bouw in de Bijlmermeer bood nieuwe mogelijkheden

De EBA zocht voor de bouw van woningen in Holendrecht vloerenegaliseerders. Zij namen het werk verplicht aan, maar moesten wel twee woningen per dag doen. Eerst geulen met cement vullen en daarna met Egaline glad maken. Wat later kon hij als hulptimmerman helpen bij het stellen van kozijnen in diezelfde Bijlmer. Op die manier raakte hij in het timmervak thuis.

In 1980 sloeg de werkeloosheid toe, Teus behoorde met heel veel anderen tot de slacht-

Teus vond een hobby die hem nog altijd boeit

Toen de een na de ander op-hield met tuinen – vanwege ouderdom of in loondienst gaan – groeide bij Teus langzaam het idee daarmee iets te gaan doen. Hij vatte de koe bij de hoorns en ging op pad om foto's te verzamelen van zoveel mogelijk Horstermeerdere. Een tijdrovend werkje, waar hij jaren mee bezig is geweest. Hij schroomde zelfs niet daarvoor stad en land af te reizen, soms meermalen naar hetzelfde adres. Binnen de

polder was dat net zo goed het geval, maar dat was wat dichterbij.

Zijn tentoonstellingen sloegen in bij de dorpelingen

In september 2003 trok hij de stoute schoenen aan. Hij richtte in de garage van Dries Siewertsen (CITO) een tentoonstelling in met foto's en brieven van bijna alle Horstermeerdere. Het aantal enthousiaste bezoekers bleef steken op rond de duizend. De loftuiningen waren niet van de lucht. Daardoor gesterkt trok hij er opnieuw op uit om foto's

van mensen uit Overmeer, de Berg en de Hinderdam bij elkaar te krijgen. Samen met Cees van Huisstede slaagde hij er tevens in foto's van de twee vroegere dorpsvoetbalclubs RKSVVBO en de ASV Avance te pakken te krijgen.

In augustus 2007 konden de bezoekers in de garage van Transportbedrijf Van de Broek al een breder scala aan oude beelden bekijken. Teus ging onverdroten verder, met het gevolg dat de 'Vrienden van het Plein' hem in 2010 uitnodigden in hun voorjaarsfeestweek te komen exposeren. Het was een daverend succes.

In 2012 ontbrak hij niet bij de viering van 'De Horstermeer 130 jaar droog' op het land van Voshaart. De enorme tent bood ruimte genoeg voor het uitstellen van zijn almaar groeiende verzameling. In datzelfde jaar maakte de fusieclub VV Nederhorst in september graag gebruik van zijn diensten. De club vierde uitbundig haar 45-jarig bestaan; de voetbalfoto's van Teus en Cees gaven een mooi beeld van het 'prille' begin tot in de huidige tijd.

In 2017 was de Horstermeer 135 jaar droog, zodat het feestcomité weer een beroep op hem deed. Aan deze expositie had hij meer recente opnames toegevoegd, zodat de jongeren ook het een en ander konden bekijken.

De inbreng van Teus bij de digitalisering

Een paar jaar geleden begon na een paar lessen van een externe mevrouw de digitalisering van de Historische Kring Nederhorst den Berg (HKN) binnen een groep vorm te krijgen. Zij kristalliseert tot een systeem dat als het klaar is de leden vele mogelijkheden biedt.

Teus is al een paar jaar druk doende zijn hele verzameling foto's op de NAS van de HKN te zetten. Ze worden indien nodig verbeterd (dus krijgen ze meer pixels), voordat ze op-

geslagen worden in het systeem. Op den duur kunnen de leden en anderen dan via de website genieten van meer dan 5.000 door hem digitaal aan de Historische Kring geschonken foto's. Hij heeft hierdoor, in samenwerking met Herman Schilder en Franck van Zijl, een stuk verleden bewaard.

In ieder geval heeft hij zijn hobby jarenlang met veel plezier uitgeoefend. Alleen al vanwege de verhalen die hij van allerlei mensen te horen kreeg tijdens het aanleggen van zijn imposante verzameling.

Teus van de Kemp voor zijn ouderlijk huis, de Oude Machine.

In de Werinon staan heel vaak door Teus verzamelde foto's bij de artikelen. Ik moet zeggen dat het bekijken van al die oude opnames, in ieder geval bij mij, herinneringen oproept, die weer aan andere gekoppeld kunnen worden.

Hopelijk heeft het nageslacht iets aan alles wat hij uit het verleden heeft opgepikt teneinde het voor de toekomst veilig te stellen. ■

Links ligt de uitgezogen Nes. Bovenin is de bebouwing van Overmeer zichtbaar. Precies in het midden ligt vlakbij het boezemkanaal boerderij Rustoord. In het verlengde van het eef is misschien net de plek te zien waar het vliegtuig lag, het zou op het witte vlekje aan de rand van de foto kunnen zijn. Met dank aan Eli van Benschop junior (88 jaar).

Liever dood dan vermist

Ton Kuijs

Onder deze titel zond de televisie op 15 januari 2018 een documentaire uit over de luchtoorlog boven Nederland in de periode 1940-1945 en vooral over de ca. 5.800 vliegtuigen die zijn neergestort. Hierbij zijn veel geallieerde bemanningsleden omgekomen en ca. 1.000 zijn er met de brokstukken van hun vliegtuig in de Nederlandse bodem begraven. Van de overigen zijn de stoffelijke resten geborgen en hier op de verschillende erevelden begraven.

De boerderij 'Rustoord' van Van Benschop, later van Karel Pouu, waar in het weiland in het verlengde van het erf op ca. 200 meter de bommenwerper was neergestort. Het staartstuk lag ca. 80 meter achter de boerderij van Van de Berg aan de andere kant van het boezemkanaal.

Maar de nabestaanden van de 1.000 bemanningsleden die nog niet geborgen zijn, verkeren nog steeds in onzekerheid. Hun familieleden staan nog steeds als vermist te boek en dat is erger dan dat men zeker weet dat zij de dood vonden. Daarom wordt er nog steeds naar hen gezocht; op het land maar ook in het IJsselmeer en de Waddenzee.

Er worden slechts een paar bergingen per jaar verricht omdat het vaak kostbaar is (een recente berging in het IJsselmeer kostte ruim € 1.000.000) maar ook nog gevaarlijk. In de

meeste gevallen zijn er nog bommen en de munitie van de boordwapens aan boord. Ook in Nederhorst den Berg is een vliegtuig neergestort en wel op 14 mei 1943.

Een bommenwerper was in een luchtgevecht met een Duitse jager in brand geschoten en crashte bij het boezemkanaal van de Horstermeerpolder. De vijf inzittenden kwamen om het leven.

Het betreffende toestel behoorde tot de Royal Canadian Air Force, Squadron 426 en was van het type Wellington HE697.

Op verzoek van de auteur herhaalde het Canadese Ministerie van Defensie recent de volgende verklaring:

“In de nacht van 14 mei 1943 werd een vloot van 426 bommenwerpers uitgezonden voor een aanval op Bochum. De groep naderde het doel van uit het zuiden en ondervond zware tegenstand van afweergeschut met zoeklichten op het traject tussen Keulen en Düsseldorf. Op de weg terug werden de vliegtuigen aangevallen door Duitse nachtjagers. Om 02.53 uur stortte een toestel neer bij Nederhorst den Berg, Nederland.”

Uit de annalen is bekend dat de aanval op Bochum als ‘redelijk succesvol’ werd beschouwd. Van de 426 bommenwerpers gingen er 24 verloren en werden er 74 beschadigd. Squadron 426, dat mee deed met tien bommenwerpers, verloor er twee, waarvan één boven Nederhorst den Berg.

In het boekje ‘Nederhorst den Berg tijdens de oorlog 1940 - 1945’ van april 1986 geven twee dorpsgenoten een ooggetuigeverslag van het voorval: Niek van den Berg vertelde dat het vliegtuig brandend neerstortte en dat het staartstuk ca. 80 meter achter hun huis terecht kwam. Doordat de munitie in het vuur ontplofte kon je het wrak niet benaderen. De ondernemer Toon de Bruin kwam aangesnel en dacht nog enige benzine als zeer schaarse brandstof te kunnen opvangen t.b.v. zijn taxi-bedrijf annex ziekenvervoer. Zijn latere schoonzoon, Piet Mijwaart, bevestigt in januari 2018 ook het voorval. Hij vertelt dat het vliegtuig in de lucht ontplofte en dat de brokstukken aan weerszijden van - en in het boezemkanaal van de Horstermeerpolder terecht kwamen. Ook beschrijft hij de angstige momenten toen het brandende staartstuk rakelings over hun huis scheerde voordat het neerviel achter de boerderij van Van de Berg. Als 14 jarige was Piet natuurlijk nieuwsgierig en probeerde enige souvenirs te bemachtigen. Hij vond een naamplaatje met de naam How

(de staartschutter) en een klein zuurstofflesje. Bang voor represailles van de bezetter heeft hij het flesje begraven in de polder op de plaats waar nu de manege staat. Enige tijd later, vertelt Piet verder, was zijn zwager Jaap Scherpenhuizen, ondergedoken om dwangarbeid in Duitsland te voorkomen, in de werkplaats van zijn vader aan het werk. Plotseiling stonden er enkele Duitse soldaten voor zijn neus. Toen hij van de grootste schrik was bekomen, begreep hij dat deze als bergingsploeg hulp zochten van een metaalbewerker bij het opruimen van het vliegtuigwrak. Zo moest Jaap helpen bij het slopen van de grote stukken van het vliegtuig zoals de cockpit en de staart. Hiertoe fietste hij even later op zijn bakfiets met gasflessen en snijbrander door het weiland van Van Benschop naar het wrak. Alle ooggetuigen bevestigen dat het weiland van Van de Berg en van Van Benschop bezaaid lag met onderdelen van het vliegtuig. Omdat de Duitse bergingsploeg van 4 man ook naar het terrein van het ongeval kwam, was de inmiddels toegesnelde bevolking van het dorp erg terughoudend met het verzamelen van onderdelen als souvenirs .

De toenmalige burgemeester van Nederhorst den Berg, de heer B.A.Ph. van Harinxma thoe Slooten, beschrijft in zijn proces verbaal het voorval en het feit dat de Duitse bergingsploeg tot hun grote genoegen werd ondergebracht in het kasteel. Hij vertelt ook over de discussie met de Duitsers. Deze beweerden dat er twee Engelse vliegtuigen neergestort waren; een bommenwerper en een jachtvliegtuig. De burgemeester deed dat af als onzin. Ook vermelden de ooggetuigen dat bij daglicht de stoffelijke resten van de 5 bemanningsleden door de Duitsers op zeer piëteitvolle wijze uit de wrakstukken werden gehaald. Een begrafenisondernemer uit Hilversum zorgde later voor het transport en de begrafenis op het War Cementery te Leusden op 17 mei 1943.

De bemanning

De Engelse luchtmacht (RAF) wilde haar sterkte vergroten middels het z.g. 'British Commonwealth Air Training Plan'. Doel was om vrijwilligers uit de Dominions (o.a. Canada, Australië, New Zeeland, etc) te werven om de RAF te versterken ten behoeve van de

oorlog in Europa. Dit was ook de doelstelling van het 426 Squadron. De bemanning van de bommenwerper die in Nederhorst den Berg neerstortte bestond daarom uit Engels en Canadees personeel.

Aan boord waren:

Flight sergeant James Austin Thomson, pilot, reg.nr.121044 Royal Canadian Air Force.

James, zoon van John James en Harriet Estella Thomson, was een sportieve man en lid van de Rosedal (Alberta) hockey- en baseballteams. Hij haalde de kranten toen hij het jeugdkampioenschap van de provincie won.

Na het afronden van zijn middelbare schoolopleiding meldde hij zich bij de vliegeropleiding van de Canadese luchtmacht in Dauphin, in Manitoba. Na het behalen van zijn brevet werd hij bij het 426 Squadron geplaatst.

Hij was getrouwd met Nora Thomson uit Midland Vale, Alberta. Zijn oorlog duurde kort. Hij had slechts drie aanvallen uitgevoerd toen hij op 14 mei 1943 boven Nederhorst den Berg sneuvelde. James Thomson werd slechts 20 jaar.

Flight sergeant Albert Frederick Hopley, navigator, reg.nr.136282, Royal Canadian Air Force.

Albert woonde aan de Humber Bay, Ontario, Canada.

Hij bezocht de Mimico High School en deed in het voorjaar van 1940 met succes zijn eindexamen. Daarna meldde hij zich als vrijwilliger bij de Canadese luchtmacht voor de opleiding tot navigator.

Op zijn 7de oorlogsvlucht kwam hij om het leven in de weilanden van Nederhorst den Berg. Albert werd slechts 20 jaar.

Zijn broer Gordon stuurde in 1986 bijgaande foto naar de Bergse Historische Kring.

Flight sergeant Joseph Paul Olivier Ethier, bommenrichter, reg.nr. 55816, Royal Canadian Air Force.

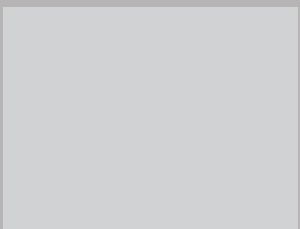

Joseph was de zoon van Hortense Olivier en Dr. J.A.C. Ethier. Dr. Ethier was een vooraanstaand medicus die in 1909 samen met college het protestantse ziekenhuis van Sherbrooke, Quebec stichtte.

Zijn zoon Joseph sneuvelde op zijn tweede operationele vlucht.

Joseph werd 25 jaar.

Flight sergeant Norman Hudspith, radio operator, reg.nr. 1126718, Royal Air Force.

Norman was de zoon van Elizabeth Jane en John Hudspith en kwam uit Newcastle-upon-Tyne, Nortumberland, UK.

Op zijn eerste operationele vlucht sneuvelde Norman boven Nederhorst den Berg.

Hij was slechts 22 jaar oud.

(helaas is er geen foto gevonden van Norman)

Flight sergeant Thomas Ferguson How, staartschutter, reg.nr. 132630, Royal Canadian Air Force.

Thomas was de enige zoon van Grace Ritchie en Dickson Drummond How. Het gezin woonde in West Montreal, Quebec. Na de middelbare school op het Appleby College en de Grove School werkte hij voor de Bank of Toronto. In 1940 meldde hij zich als vrijwilliger bij de Canadese Luchtmacht. In 1942 werd hij overgeplaatst naar Engeland.

Toen Thomas op 14 mei 1943 vermist werd door de crash boven Nederhorst den Berg, plaatsten zijn ouders en zijn 2 zussen op 7 juni 1943, na weken van onzekerheid, een bericht in de plaatselijke krant van Drummond. Op de gedenksteen van het Appleby College wordt Thomas vermeld samen met 19 andere ex-studenten die ook zijn omgekomen in de oorlog.

Thomas werd slechts 25 jaar.

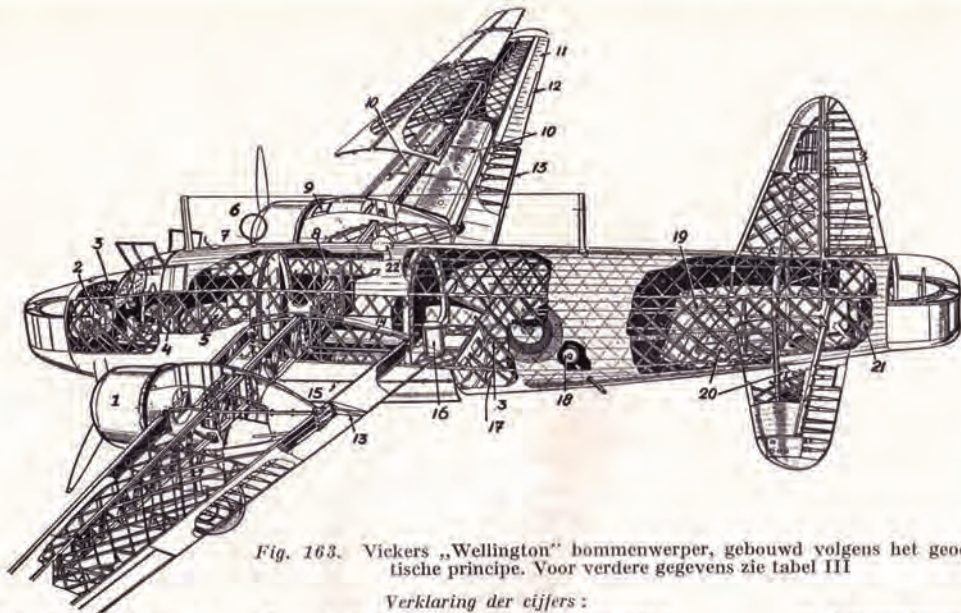

Fig. 163. Vickers „Wellington“ bommenwerper, gebouwd volgens het geodetische principe. Voor verdere gegevens zie tabel III

Verklaring der cijfers :

1. Bristol Pegasus motor	7. navigatielichten	13. landingsklep	19. bedieningsstangen
2. luchtschutter	8. langsligger	14. rustbank	20. staartwiel
3. verwarming	9. olietank	15. bommenklep	21. luchtschutter
4. radio	10. benzinetank	16. watertank	22. waarnemer
5. navigator	11. aileron	17. noodluik	
6. raamantenne	12. trimvlak	18. intrekbare antenne	

Squadron 426 van de Royal Canadian Air Force

Zoals reeds vermeld werd de Engelse luchtmacht versterkt met vrijwilligers uit de verschillende Dominions (Canada, New Zealand, Australië). Zo werd de bommenwerper afdeling van de RAF op 15 oktober 1942 versterkt met een Canadees vrijwilligers Squadron nr. 426. Het werd gestationeerd in Dishforth, Yorkshire. Het squadron werd uitgerust met 21 stuks Vickers Wellington middelzware bommenwerpers. Na intensieve training werd de eenheid in januari 1943 operationeel. Het in Nederhorst den Berg neergestorte vliegtuig behoorde tot deze eenheid.

Eind 1943 werd het squadron uitgerust met zware 4-motorige vliegtuigen van het type Lancaster. Gedurende de jaren 1940-1945 vloog het squadron 268 oorlogsmisaties. Hierbij gingen 88 vliegtuigen verloren en sneuvelden 426 bemanningsleden. Van hen worden er tot op de dag van vandaag nog 112 vermist.

Het RCAF Squadron 426 bestaat nog steeds en is gestationeerd in Trento, Ontario, Canada. De huidige taak is het opleiden van personeel voor transportvliegtuigen.

Vickers Wellington middelzware bommenwerper

De Wellington of ook wel Wimpy genoemd, was een 2-motorige Engelse bommenwerper. De lengte was bijna 20 meter en de vleugelwijdte 26 meter. Het maximum startgewicht was 13 ton en de maximale snelheid 378 km/uur.

Het vliegtuig had een zeer bijzondere, een z.g. 'geodetische' constructie. Deze bestond uit een vlechtwerk van aluminium profielen, afgedekt met een linnenbekleding. Er was voor deze constructie gekozen om het lage gewicht en om een maximale ruimte benutting in de romp. Er waren immers geen spanten. Ook was het vliegtuig beter bestand tegen oorlogsschade.

De kogels gingen er dwars doorheen en als er geen vitale delen geraakt werden dan was met een plakkertje op de linnen bekleding het vliegtuig weer gereed voor de volgende vlucht.

De brug over het boezemkanaal van de Horstermeer.

Het toestel was ontworpen door Barnes Wallis van de Vickers vliegtuigfabriek. Deze wetenschapper en ziener is van grote invloed geweest op de Engelse oorlogsinspanningen. Zo ontwierp hij de ‘Tall Boy’, een zeer grote bom waarmee gehele objecten als een oorlogsschip of een viaduct vernield konden worden.

Ook was Wallis de geestelijke vader van de z.g. stuiterbommen. Deze werden op een geringe hoogte van 25 meter roterend afgeworpen en stuiterden als een steen over het wateroppervlak, maar ook over beschermingsnetten, naar het doel. Deze bommen werden o.a. toegepast door de ‘Dam Busters’ bij het vernietigen van de Ruhrdammen. Hierdoor werd het Duitse industriehart, het Ruhrgebied onder water gezet.

De eerste Wellington vloog op 23 december 1937. Het vliegtuigtype heeft de gehele oorlog dienst gedaan. In totaal zijn er in vele varianten 11.461 stuks gebouwd. Hiervan zijn er 1.332 door oorlogshandelingen verloren gegaan. In een communiqué van de Canadese Luchtmacht wordt het vliegtuig dat in Nederhorst den Berg is neergestort aangemerkt als ‘Wellington Bomber HE697 OW M’ (hierin is HE697 de type aanduiding, OW de code voor het 426 Squadron en M de volgorde binnen het squadron)

Gedenkteken

Uit moreel oogpunt mogen wij hen, die vanuit Canada en Engeland op zeer jonge leeftijd streden voor onze bevrijding en hier sneuvelden, niet vergeten.

Het bestuur van de Historische Kring wil de vijf jonge helden in herinnering houden met een gedenkteken op of in de nabijheid van de plaats waar zij om het leven zijn gekomen.

Het bestuur is blij dat er zich tijdens de jaarvergadering al vijf mensen spontaan aangemeld hebben voor het vormen van een werkgroep. Deze werkgroep gaat zorgen voor het (doen) ontwerpen, produceren en in overleg de plaats bepalen van het monument. Tevens zal zij hiervoor de benodigde fondsen proberen te werven. ■

Geraadpleegde bronnen

- ‘Nederhorst den Berg tijdens de oorlog 1940-1945’ d.d. april 1986;
- RCAF 426 Thunderbird Squadron Association;
- Royal Canadian Legend;
- Site RCAF 426 Squadron;
- Begraafplaats boek ereveld Leusden;
- Air Ministry UK/Red Cross;
- Interviews met Piet Mijwaart, Wim Pouw en Klaas Kostelijk.

Toelichting luchtfoto gedempte Reevaart

Gerard Baar

(zie Werinon 94, pagina 39)

Die luchtfoto laat zien dat er eindelijk, na jarenlang geharrewar, iets gedaan was om de infrastructuur van een in het verdomhoekje liggend dorpje op de grens van de provincies Noord-Holland en Utrecht grondig te verbeteren.

Nederhorst den Berg wilde af van haar onzichtbaarheid op de door beide provincies uitgegeven kaarten. Zoekt u het maar na, op de meeste wordt Nederhorst den Berg niet genoemd. Achteraf is, om maar een belanghebbende te noemen, Rijkswaterstaat maar wat blij met de in het verleden uitgevoerde verbeteringen binnen het dorp. Vooral de laatste jaren biedt het wegennet van Nederhorst den Berg een oplossing voor de in de omliggende dorpen opduikende verkeerstechnische problemen vanwege wegonderhoud. Nu natuurlijk even niet, want het afgelopen jaar had onze infrastructuur genoeg aan zichzelf. Het ongemak is bij het verschijnen van dit nummer waarschijnlijk verleden tijd.

Rechtsonder ligt het stuk grond te wachten waarop de Meester Kremerschool is gepland. Precies daar boven is het zandbed te zien van de Noordelijke Randweg, die er voor gaat zorgen dat in de toekomst het verkeer om Overmeer heen wordt geleid. In het midden rechts zal op de grote zandplaat pas acht jaar later de Sporthal verschijnen. Het polder-

boerderijtje van de familie Van der Vliet staat daar vlak achter op de sloop te wachten. Links is, boven het midden van de foto, de bouw van de laatste fase van de nieuwbouwwijk Horn en Kuijer te zien. Het bejaardenhuis moet, samen met wat huizen eromheen, nog van de grond komen.

Op de nu groter afgedrukte foto uit 1970 kijkt een deel van de Bergse jeugd, zittend op de al in 1967 aangelegde Dam, vol spanning toe wat er allemaal gebeurt. De handeling van burgemeester Harinxma thoe Slooten luidt voor het dorp het begin in van een tijdperk waarin het een totale metamorfose zal ondergaan. De Amsterdamsche Ballast Maatschappij (ABM) zoog het daarvoor benodigde zand vlakbij de deur op uit de Spiegelpolder. Er was genoeg, zodat het bedrijf in een moeite door een flink aantal heuvels opwierp achter Van Zomeren en de Rode Buurt. De ABM had wel eerst een dijk aangelegd om het deel van de Blijkpolder waar nieuwbouw was gepland, te scheiden van de nieuw te vormen Spiegel- en Blijkpolderplas.

Dorpsvergadering bij de winkel van schilder Rich Baar en de garage van garagehouder Willem Reytenbach (zie pijl), inmiddels allemaal gesloopt.

Dit was nodig omdat het waterpeil van de polders zo'n dertig centimeter verschilde. De heipalen van de huizen aan de Overmeerseweg dienden, om rot te voorkomen, onder water te blijven staan.

Hier moet mij iets van het hart. In een van de vorige Werinons schreef ik dat het landgoed Terra Nova (bij Vreeland in de Loenderveen-seplas) als enige op een stuk gedempte veenplas is aangelegd. De nieuwbouwwijk Blijkpolder moet hier aan toegevoegd worden. Met dit verschil dat Terra Nova met Amsterdams huisvuil is aangeplempt, terwijl de Blijk jaren heeft kunnen inklinken onder tonnen zand uit eigen bodem.

Op bovenstaande foto staan een stuk of wat omwonenden, onder andere garagehouder Willem Reytenbach, te praten met toegestroomde nieuwsgierigen. Achter hen ligt op de Dam allerlei materiaal, want verder was er weinig ruimte beschikbaar. Over diezelfde dam reed voor die tijd al een paar jaar vracht-

verkeer af en aan met zand en bouwbenodigdheden voor de woningbouw in de Horn en Kuijerpolder. De brug had al dat gewicht met geen mogelijkheid meer aangekund. Bovendien vormde de Dam een tijdlang de enige verbinding met de buitenwereld voor het gemotoriseerde verkeer van en naar het dorp en het Eiland. Fietsers en voetgangers mochten gebruik

blijven maken van de brug tot er op het zand gewerkt kon worden. Het definitieve einde van de brug liet niet lang meer op zich wachten. In hetzelfde jaar opende de burgemeester gelukkig wel het nieuwe fietspad van de Ballast naar Overmeer.

Het oude Ankeveensepad moest wijken voor de ontzanding van de Blijkpolder, wat binnen tien jaar resulteerde in de vorming van de Spiegel- en Blijkpolderplas. Op het nieuwe fietspad na speelde zich dit alles in het begin allemaal af voor, vlakbij en achter de deur van ons ouderlijk huis. We zaten eerste rang, zeven jaar lang. Het resultaat was lang niet gek, maar de rest van de plannen ter verbetering van de infrastructuur van Nederhorst den Berg lag in september 1977, na de officiële opening van de Nieuwe Overmeerseweg en de Randweg, te wachten op het volgende, afsluitende feest. Dat zou de opening van de Zuidelijke Randweg worden, maar dat liet nog een paar jaar op zich wachten. ■

Oorzaak en gevolg. (1970)

Einde Noordelijke Randweg. (1977)

‘Asjemenou!’, zei Loeki de Leeuw

Kees Joustra

De bekendste creatie van theaterman Joop Geesink is Loeki de Leeuw, die van 1972 tot 2004 vele malen per dag tussen de STER-reclames te zien was. Deze korte filmpjes van niet langer dan vier seconden werden op kasteel Nederhorst gemaakt. Loeki is dan ook zo goed als in Nederhorst den Berg geboren. Joop Geesink overleed in 1984. Zijn werk werd overgenomen door zijn dochter Louise Geesink.

In juni 1942 werd Marten Toonder, schepper van Tom Poes en Olivier B. Bommel, compagnon van Joop Geesink. Samen begonnen ze hun Toonder-Geesink-productie aan de Vijzelstraat in Amsterdam. In 1943 ging het duo alweer uit elkaar, waarna Geesink zich verder specialiseerde in poppenfilms en Toonder in tekenfilms en strips.

In 1944 begon Geesink zijn eigen studio, die veel later zou uitgroeien tot de Dollywood-studio's. Geesink werkte in die jaren na de oorlog, tot hij naar het kasteel Nederhorst zou verhuizen, in Duivendrecht. Daar richtte hij de Geesink Filmproductie op. In Duivendrecht bevonden zich toen de grootste animatiestudio's van Europa.

Begin 1960 kocht Jan Lourens Jonker het kasteel Nederhorst. De helft van het kasteel verhuurde hij in 1966 aan de Toonderstudio's. Op 10 januari 1971 brandde het kas-

teel geheel uit. Naar een precieze oorzaak zal het altijd wel raden blijven. De klokkenverzameling van Jonker met meer dan 1.000 klokken ging daarbij geheel verloren. Veel inwoners herinneren zich deze traumatische gebeurtenis als de dag van gisteren. Er kwam uit de bevolking massaal steun om Jonker te

helpen een nieuwe klokkenverzameling op te zetten. Er werd o.a. een herdenkingsmunt geslagen en er kwam een 45-toeren grammofoonplaatje uit met Mellobiez, Crescendo en het Christelijke gemengde koor.

In 1972, toen de schade grotendeels was hersteld, ging ook Joop Geesink naar het kasteel Nederhorst. Hij verhuisde naar de bijgebouwen. Toonder was tot de brand vooral binnen het kasteel gehuisvest. Toen Geesink in Nederhorst den Berg arriveerde was Toonder er

al weg. In de bijgebouwen van het kasteel, of misschien nog wel in Duivendrecht, moet Loeki het levenslicht hebben gezien. Op 24 januari 1972 was hij voor het eerst op de Nederlandse televisie te zien.

Loeki was een 25 cm hoge pop, gemaakt van hout en stof. Omdat het met één pop lastig was animaties te maken volgde er al snel een tweede Loeki. Zijn rossige ha-

ren waren als pruik nog gekocht op de Albert Cuypmarkt in Amsterdam. Loeki werd bedacht om de toch wel vaak irritante reclames lichter verteerbaar te maken. De Duitse TV-reclames werden om dezelfde reden sinds 1963 opgefleurd met een zestal tekenfilmmannetjes. Deze filmpjes, waarvan er inmid-

dels 40.000 zijn gemaakt, duurden drie seconden. Dat waren de Mainzelmännchen, die iets doms deden en teksten meekregen als 'ah', 'eh' of 'oh'.

Wij kregen Loeki, die ook niet veel tekst had. Als blijk van zijn onvermogen deze wereld te snappen mompelde hij veelal "Asjemenou!". Toen Loeki internationaal bekend werd, nam zijn vocabulaire aanzienlijk toe. Hij riep dan voilà of alléz hop. Joop Geesink sprak deze teksten zelf in. Kijkers in Engeland, Amerika, Frankrijk, Italië en Oostenrijk konden hier dagelijks van genieten. Loeki had vriendjes als Rosie of Roosje, muis Piep, olifant Filiep en

eendje Guusje. Er zijn al met al 7.000 Loeki filmpjes van vier seconden elk gemaakt.

Het skelet van Loeki bestond uit een houten basisvorm, met beweegbare metalen armen, handen en benen, vol bouten en moertjes. Hieromheen zat zacht vilt. Jaarlijks werden er naast het kasteel in de bijgebouwen 300 filmpjes gemaakt. De regisseur bereidde de anima-

ties voor en maakte werktekeningen voor de decors en alle andere toneelbenodigdheden. Deze werden daarna in de werkplaats met veel geduld in elkaar geknutseld. In de grote studio bouwden decorbouwers daarna de verschillende sets voor de animatie op. De animator maakte het vier-seconden-filmpje in honderd beelden. Na ieder beeld verschoof de maker de poppen of onderdelen ervan steeds een klein stukje. Nadat het filmpje was opgenomen werd het geluid toegevoegd.

Allemaal handwerk, dat dus werk opleverde voor elf man. De speciale geluidseffecten bij de filmpjes leverde MC muziekstudio, die ook op het terrein naast het kasteel sinds 1962 werkzaam was.

De staf van Joop Geesink werkte in de bijgebouwen van kasteel Nederhorst. Deze crew bestond uit elf vakmensen. Als de kinderen van bijvoorbeeld de Kremerschool een spreekbeurt hielden over Loeki de Leeuw onthaalde de Geesink crew ze uiterst vriendelijk. Ze kregen het hele verhaal over Loeki te horen en kregen leuke spulletjes mee naar huis, zoals gefiguurzaagde Loeki's die niet langer gebruikt hoefden te worden. In de middagpauze liet de crew lekkere broodjes van Bakkerij van der Molen naar het kasteel brengen.

Mevrouw Terlien, een van de vroege medewerkers in de bakkerij, kan zich niet herinneren dat het personeel van Geesink daarvoor het dorp in kwam. Ze gingen volledig in hun werk op! Ze hadden op het kasteel een mevrouw in dienst, die direct verantwoordelijk was voor de catering, de saucijzenbroodjes en de luxe belegde broodjes. Die bestelling stond mevrouw Terlien dan vaak klaar te maken. Er was in die jaren immers nog geen Chinees restaurant en ook geen Kwalitaria. Vandaar de saucijzenbroodjes.

Joop Geesink

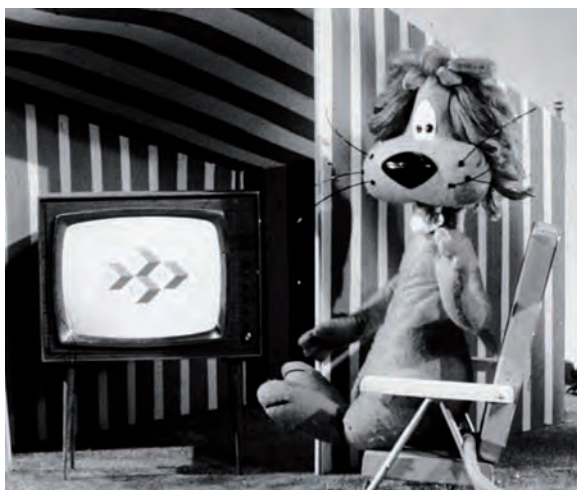
Joop Geesink werd in 1913 in Amsterdam geboren. Op zijn dertiende jaar stuurden zijn leraren hem van school, omdat ze vonden dat hij beter kon gaan tekenen in plaats van door te leren. Hij trouwde twee keer. Uit zijn eerste huwelijk had hij twee kinderen, een jongen en een meisje. Zijn tweede huwelijk was met de Engelse Irene Mitchell. Uit dat huwelijk is Louise Geesink geboren, die de zaak heeft overgenomen nadat haar vader was overleden. Je kunt gerust stellen dat Geesink

een volledige autodidact was, die precies heeft gehandeld volgens zijn talenten. Hij was in principe een theaterman, hij dacht na in drie dimensies, in tegenstelling tot Marten Toonder die met zijn tekeningen in twee dimensies dacht. Joop Geesink is vooral bekend geworden door zijn poppenfilms. Loeki was echter zijn grote hit.

Louise Geesink

Louise vertelde in een telefonisch interview gedreven over haar vader, over de Geesink Filmproductie en over haar tijd in Nederhorst den Berg. Ze heeft goede herinneringen aan die jaren, waarin het hard werken was. Tussen de middag verlieten ze hun werkomgeving nauwelijks om even een ontspannen wandelingetje door het dorp te maken, zodat er weinig interactie was tussen de Geesink-crew en de Bergers. Toen Joop Geesink in 1984 overleed nam zijn dochter Louise de zaak van haar vader over. Zij heeft het bedrijf gerund tot 2004, toen het doek viel over het optreden van Loeki in de STER. Pogingen voor een doorstart van Loeki op de TV is een

grote wens van Louise, maar dat is geen reële optie meer. Ruim 30 jaar lang, 32 jaar om precies te zijn, produceerde Geesink Filmproductie in Nederhorst den Berg in totaal meer dan 7.000 filmpjes van vier seconden.

In deze jaren hebben adverteerders, politici, journalisten en bazen van de STER meestal stelling vóór, maar soms ook tegen het leeuw-tje genomen. Maar heel Nederland bleef massaal loyaal aan Loeki en wilde hem niet kwijt. Asjemenou! ■

Vliegtuigje van Prins Bernhard maakte noodlanding in de Horstermeer

ooggetuigeverslag Meta Marsman

Dit verhaal stuurde Meta in 1992 vanuit Lommel in België naar Teus van de Kemp. Zij is op 15-08-1932 geboren op boerderij 'De Horst', als dochter van Jan Marsman en Heintje van der Heeden.

Haar moeder wilde wel met Jan trouwen als hij beloofde dat ze geen kaas hoefde te maken. Heintje had daar als dochter van de kaasmakende boerin van 'Zelden Pas' schoon genoeg van gekregen. Het aantal melkkoeien binnen de beide families was aardig in evenwicht, het hing zo'n beetje rond de veertig.

De schrik van mijn leven

Meta Marsman in de cockpit.

In 1946, net na WO II, bracht ik mijn dagelijkse bezoeken aan mijn grootouders Jan Thomas van der Heeden en Metje Elisabeth van de Bosch. Zij woonden op de boerderij 'Zelden Pas' schuin tegenover onze boerderij 'De Horst'.

Het was mooi helder weer. Toen ik het erf opliep hoorde ik ineens een vreemd geluid. Ik

Verkeerd geland in het land van Sander van de Heeden in 1946.

keek om en zag vanuit het zuiden een sportvliegtuigje erg laag aan komen vliegen. De motor maakte vreemde, haperende en spetterende geluiden. Het kwam steeds dichterbij, vloog over de boomgaard, maar daarna verloor het snel hoogte. Een dertigtal melkkoeien holden met zwabberende uiers en de staarten omhoog loeiend noordwaarts tot aan het einde van het weiland.

Het vliegtuigje scheerde over hen heen, draaide, en kwam daarna met de snuit zuidwaarts gericht weer op de dieren af. De koeien zetten het opnieuw op een lopen! De piloot slaagde erin zonder brokken te maken het vliegtuigje op het weiland aan de grond te zetten. Gelukkig net naast de koeien en vlakbij de boerderij.

Het zijportier zwaaide open, twee lijkbleke mannen in overall stapten uit. Toen ze mij zagen wenkten ze mij om dichterbij te komen. De mannen liepen om het vliegtuig heen terwijl ze vroegen; “waar zijn wij hier... en waar kunnen we telefoneren”? Na kort overleg vertrok de ene man en de andere begon te vertellen. Dit toestel behoorde toe aan Prins Bernard, zij waren mecaniciens en hadden een proefvlucht boven de Loosdrechtse plassen gemaakt. Ineens begon de Ford V8 motor te haperen, waarop ze besloten een noodlan-

ding te maken. Toen ze de rechte stukken weiland zagen, aarzelden ze geen moment om de noodlanding in te zetten.

Een korte droomvlucht op de grond

Ik mocht in de cockpit plaats nemen en kon mijn ogen niet geloven. Alles, maar dan ook alles, was bekleed met wit lederen be-

kleding. De bruine stuurknuppel was prachtig uit notenhout gesneden. De hoogte- en de snelheidsmeter en andere navigatie instrumenten blonken mij tegemoet uit vier of vijf ronde glazen. Ze waren vanwege hun gouden boordjes heel duidelijk zichtbaar vanuit het wit lederen fauteuil van de piloot. Ik was nog lang niet uitgekeken toen de andere mecani-

cien al weer terugkwam met de boodschap: “Alles afbreken, ze komen de hele boel opladen, alleen de motor moet overblijven”. Ze begonnen letterlijk gelijk met het losscheuren van de vleugels. Ze waren amper klaar met het afbreken van de rest of er kwam al een vrachtwagen aangereden. Er sprongen wat mannen af die gelijk met opladen begonnen. Het betekende het einde van het vliegtuigje, maar de mecaniciens hadden tot hun geluk de noodlanding overleefd. De koeien gaven die avond geen boter... maar wel minder melk! ■

Achter de muziek aan in Nederhorst den Berg

“Je moet het gewoon leuk blijven vinden.” De 74-jarige cellist Fred Pot heeft het allemaal meegemaakt: jaren lang in duistere orkestbakken bij ballet en opera, veertig jaar in het Concertgebouworkest, lessen aan jonge musici, ja, zelfs een korte carrière als dienstplichtig trombonist van het korps Limburgse Jagers. (Op het conservatorium had hij trombone als bijvak en later, na anderhalf jaar als hoofdvak, vandaar). Maar hij gaat, lang na zijn pensionering in 2008, door met lesgeven en spelen in kleine bezetting.

Al weer een halve eeuw woont Pot in Nederhorst den Berg, naar ook uit zijn woorden blijkt ‘een muziekdorp bij uitstek’. Misschien is dat niet zo verwonderlijk, omdat de plaats vlakbij de uitgesproken muziekcentra Amsterdam en Hilversum ligt. Er leven hier verscheidene nog actieve of gepensioneerde musici van klasse, die elkaar regelmatig ontmoeten en ook wel samen musiceren.

Frederik Dirk Pot werd in 1943 in Hilversum geboren. “Mijn vader speelde in het Utrecht Stedelijk Orkest, destijds onder leiding van Paul Hupperts. Je weet wel, in het noodgebouw aan het Lepelenburg en – daarvoor nog – in dat gebouw met die krakende vloer in de Kruisstraat.” Fred studeerde cello aan het Utrechts Conservatorium bij Carel van Leeuwen Boomkamp en behaalde in 1964 het einddiploma orkestspel. Daarna zette hij zijn studie voort bij Jean Decroos aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en slaagde ook met onderscheiding voor het solospel.

Later zou hij er zelf hoofdvakleraar worden, die tussen 1980 en 2005 talrijke cellisten van naam vormde, zoals Arjen Uittenbogaard, Corine 't Hoen, Miriam Bosma en Mariëtte Landheer. Als solo-cellicist was hij sinds 1967 verbonden aan het Omroeporkest van de NOS.

In de orkestbak

Nog gedurende zijn opleiding aan het Utrechtse conservatorium werd Fred, 18 jaar oud, gevraagd om te komen spelen bij de Opera Forum in Enschede, waarvan veel jonge en ook heel oude musici deel uitmaakten. Het was een bloeiperiode voor de opera. “In 1963 werden er in Amsterdam nog 23

Concertgebouworkest in de Suntory Hall, Tokio. Op de voorgrond drie cellisten, met in het midden Fred Pot.

opera's uitgevoerd; twee jaar later werd het gezelschap opgeheven.” Pot dook de orkestbak in en kwam er pas veel later weer uit, na ook te hebben gewerkt bij de Nederlandse Opera in Amsterdam en anderhalf jaar bij het Nederlands Ballet. “Aan den lijve moest ik toen ontdekken dat er behalve zwanenmeren en notenkrakers ook symfonieën bestonden.”

Fred Pot maakte tijdens het Holland Festival in 1971 het afscheidconcert mee van Gré Brouwenstijn. Ook was hij bij de entree van een andere beroemde zangeres, Christina Deutekom, voor de eerste keer als, 'Koningin van de nacht' in Mozarts Zauberflöte.

Groot werk kwam voor Pot in de jaren 1971 tot 2008, bijna veertig jaar als plaatsvervangend solo-cellist van het Koninklijk Concertgebouw Orkest (KCO), onder leiding van Bernard Haitink en later Riccardo Chailly en Mariss Janssons. Solo-cellist was hij bij het Concertgebouw-kamerorkest en verder zat hij in het Concertgebouw- en het Nederlands pianokwartet, het Dubinsky-pianotrio en het Nederlands cellokwartet.

Tennis

Cellist Pot en violist Paul Peter Spiering stonden in 1990 aan de wieg van het KCO-tennistoernooi, voortgekomen uit tennisdagen op tournee in bijvoorbeeld Taipei, Tokio en Luzern. "De organisatie 's avonds duurde ongeveer twee flessen wijn." Ook nu is Fred nog regelmatig te vinden op de tennisbaan, thuis bij de plaatselijke vereniging.

Fred Pot (links) en violist Paul Peter Spiering stonden aan de wieg van het KCO-tennistoernooi.

Toen in 2008 zijn pensioen naderde zei Fred, volgens collega en bassist Peter Baas in diens hilarische boek 'Brand is erger', na de eerste repetitie in het nieuwe seizoen: "Zo, dit was voor de laatste keer de eerste keer." Een andere vrolijke opmerking, als er een, 'onspeelbaar' stuk muziek op de lessenaars stond: "Je kunt je beter twee uur schamen dan achttien uur studeren."

Samen met de pianist Henk Bokkinga, (bekend als medewerker van het cabaretgezelschap 'Tekstpiement', waaraan ook Jos Brink mee deed), speelde Fred Pot bij de presentatie op 17 december 2016 van het Bergse 'Levensboek, doot ende begraven'. Een largo, elegie of marcia funebre zou wellicht passend zijn geweest, maar het bleef bij mooie, stemmige muziek, toch maar geen KoningVoetbal, zoals een keer te horen was bij een begrafenis.

Fred Pot en pianist Henk Bokkinga bij de presentatie op 17 december 2016 van het Levensboek, 'Doot ende begraven'.

Fred Pot treedt veelvuldig op in kamerconcerten. Recent speelde hij met drie collega's op Schiermonnikoog. Een werk van Herman van Veen voor vier cello's gaat in mei 1918 in première. Sinds 1994 geeft hij ieder jaar masterclasses en recitals op festivals in Brazilië. Met dat land was hij in contact gekomen via Braziliaanse leerlingen, die hij les gaf in Den Haag. In reizen van soms maanden combineerde Fred zijn muzikaal optreden in steden als Belém en het verre Manaus - in de wildernis van het Amazonegebied - met prachtige vakanties, waarin hij van hot naar her vloog. "Wat mij opviel was de discipline in grote klassen met vaak getalenteerde kinderen, die ik met de cello leerde omgaan.

Hij was in Brazilië met het Boheems Symphonie Orkest te horen als solist in werken van Brahms en Beethoven, die hij ook speelde in Tsjechië en tijdens een tournee in Nederland.

Koninginnedagoptocht, aangevoerd door muziekvereniging Crescendo op de Overmeerseweg in de jaren vijftig.

Amarone

Met zijn dorpsgenoten de violist Ronald Hoogeveen, concertmeester bij het Radio Philharmonisch Orkest en de altvioliste Francien Schatborn, solo-altiste in het Radio Philharmonisch Orkest, vormt Pot het Amarone Ensemble. Waarom die naam? “Toevallig stond dat op de fles bij het wijntje dat we dronken. Smaakte en klonk wel goed.” Het Amarone Ensemble speelde op 4 maart 2016 en 18 maart 2017, ‘thuiswedstrijden’ in het Jagthuis aan de Middenweg in Nederhorst den Berg. De voormalige stal is het podium geworden voor hoogstaande kamerconcerten. Ook in de Willibrordkerk worden met enige regelmaat muziekuitvoeringen gegeven.

In 1974 schreef David Bowie geschiedenis voor Nederhorst den Berg door hier ruim een maand te komen werken aan zijn album, ‘Diamond Dogs’. Zijn Bentley met chauffeur met pet trok hier veel bekijks. Hij wilde buiten de grote stad ongestoord zijn gang kunnen gaan en componeerde een van zijn grootste hits ‘Rebel Rebel’. Hij kreeg daarbij hulp van de toen 22-jarige studio-technicus Jan-Willem Ludolph, die hem tevens de kruidenbitter, ‘schelvispekel’ leerde drinken.

Crescendo

En dan hebben we nog niet eens gehad over de algemene muziekvereniging, ‘Crescendo’, die met haar blazers en drummers menige feestelijke bijeenkomst in het dorp kleur weet te geven, met optredens bij de ijsbaan, in het Spiegelhuys of waar dan ook.

Op het vorig jaar weer toegankelijk gemaakte Willie Dasplein, centrum van Nederhorst den Berg, staat nog altijd de muziektent, aangekocht na de oorlog, in verval geraakt in de jaren zestig, opgeknapt, later totaal vernieuwd. Bij de herinrichting van het plein is de tent van een windvaan voorzien. Ook werd het carillon, dat voorheen de gevel sierde van het gemeentehuis, een plaats gegund in het dak.

Wat zou het geweldig zijn als deze tent op een mooie dag weer eens door musici zou worden bezet, voor een lichtvoetig openluchtconcert met eet- en drinktentjes in de buurt. Een idee, Fred?

Na de pauze komen dan de blazers en drummers van Crescendo om de hoek van de Kerkstraat aanzetten en kan het nog lange tijd onrustig blijven in muziekdorp Nederhorst den Berg. ■

Wilgen knotten basis voor mooie vriendschappen

Vroeg in de jaren zeventig zagen de leden van de kerngroep Nederhorst den Berg dat het slecht ging met de knobomen in de gemeente. Ze leden vaak door gebrek aan onderhoud aan de watermerksziekte of ze scheurden doordat ze veel te zwaar werden.

De kerngroep Nederhorst den Berg van de vereniging Milieudefensie begon daarom actief vrijwilligers te werven in de regionale kranten en in de Brug, om deze bomen te gaan onderhouden en zo te voorkomen dat ze uit het landschap gingen verdwijnen. De oproep van de kerngroep leidde iedere keer tot een onverwacht grote opkomst. In de winter op de zaterdagmorgens kwamen steeds rond de zeventig enthousiaste knotters opdagen.

grootste plezier op hun vrije zaterdag met een beugelzaagje een wilgenboom te lijf. Nog leuker was het om aan het eind van de werkdag het houtafval en de snippers in de hems te steken. Stammetjes werden netjes op lengte afgezaagd en verkocht. Zo kon de kerngroep de kosten dekken voor de dure verzekering en de aanschaf van materiaal, zoals snoeitangen, beugelzagen en later zelfs een eigen motorzaag met de daarbij horende beschermende kleding.

Op deze regelmatige bijeenkomsten ontstonden onder de vrijwilligers mooie vriendschappen. De eerste knotzaterdag van een nieuw winterseizoen leek meer op een reünie dan op een serieuze werkdag. Na vier winters waren er in totaal ruim 1200 bomen geknot.

De meeste aan de oude ijsbaan, het hele eiland en aan de Hinderdam. Het was veelzeggend dat de gemeente Nederhorst den Berg meermalen drie van zijn beste plantsoenarbeiders met motorzagen aan de kerngroep uitleende om het werk meer status en voortgang te geven.

Bij de knotacties op het eiland was de boerderij van Korver vaak een plezierig centrum, waar de vermoeide knotter in de pauzes getraakteerd werd op soep, koffie of chocolademelk. Hij kon zijn vermoeide lijf dan uitstrekken in de stal op vers hooi, iets wat veel deelnemende stedelingen niet gewend waren en erg leuk vonden.

De kerngroep heeft door dit onderhoudswerk vele knobomen aan de oude ijsbaan bij Venneman, het hele eiland en aan de Hin-

Bea van der Laan voorziet de harde werkers van erwtensoep in de schuur van Hilbert Korver.

De vrijwilligers die eenmaal hadden meege- werkt, bleven dit over het algemeen jaren trouw volhouden. Mensen gingen met het

derdam van een wisse dood gered. Nadat de kerngroep rond 1980 was gestopt met haar knotacties nam een aantal boeren het onderhoud over. Soms gingen knotbomen plotseling op raadselachtige wijze dood. Dan hoef je ze ook niet meer te onderhouden, zal de onderliggende gedachte geweest zijn.

nauwelijks nog economisch interessant. Je raakt de tenen aan de straatstenen niet meer kwijt, hoewel ze nog wel op kleine schaal als gevlochten heggen worden toegepast. De boeren vinden het vaak maar tijdrovend om het snoeiwerk te verrichten, want je moet het ook nog regelmatig bijhouden.

Wilg (Salix Alba) is een geslacht van tweehuizige bomen en struiken uit de wilgenfamilie (Salicaceae). Wilgen zijn bladverliezende bomen met verspreide bladstand. De bloeiwijze van de wilg heeft de vorm van een katje en groeit uit de zijknoppen van een eenjarige twijg. Wilgen zijn te vermenigvuldigen door middel van stekken. Het zijn pionierssoorten met een grote lichtbehoefte. Ze staan bekend om hun snelle groei.

Knotbomen

We praten wel steeds over wilgen knotten, maar ook essen die eenmaal geknot zijn, dienen verder onderhouden te worden. Als je deze bomen niet regelmatig van hun pruikje ontdoet, worden ze topzwaar en kunnen dan makkelijk door de wind scheuren. Knotbomen worden door ons graag gezien als typisch voor het Vechtplassen-landschap. Maar geloof het, ze komen in heel Holland voor en zelfs in Vlaanderen.

Vroeger werden wilgen en essen geknot vanwege het hout dat het opleverde. Van de tenen kon je heerlijk manden vlechten, hoepels buigen of een oeververdediging maken. Je ziet het nog wel eens gebeuren op markten voor oude ambachten.

Wilgen werden voor dat doel vaak langs de grote rivieren speciaal geplant in bossen. Die heetten dan grienden. Nu zijn knotwilgen

Eibert van Diernen kijkt naar Gert van Weeghel en Henk van der Aar senior.

Wilgen komen in Nederland en België veel voor langs sloten en plassen. Een knotwilg is een wilg, die enkele jaren na te zijn geplant op circa twee meter hoogte wordt afgezaagd. Daarna wordt de boom iedere vijf à zeven jaar geknot door de nieuw uitgelopen takken weg te nemen. De verdikking aan de basis van de uitlopers vormt de knot waaraan de knotwilg zijn naam dankt.

Lunchpauze in de koeienstal. Rechts vooraan zit meester Jan Langendorff van de Jozef-school. Goed voorbeeld deed goed volgen...

Andere acties van Milieudefensie

We herinneren ons tegenwoordig de kerngroep Milieudefensie hier in Nederhorst den Berg vooral door haar acties in de jaren zeventig tegen de zandwinning door de Ballast N.V. in de Spiegel- en Blijkpolder.

De ijverige werkzaamheden van de Ballast N.V. hielpen ons hele historische, zeventiende-eeuwse legakker- en petgatenlandschap, met een groot deel van de daarbij behorende flora en fauna, in hoog tempo naar de Filistijnen. Daarbij ging ook nog eens het eeuwenoude kerkepad tussen Ankeveen en

Nederhorst den Berg voor de bijl. Maar de gemeente kreeg er een prachtig meer voor terug, met een uitstekende waterkwaliteit. Dat hadden die jongens van Milieudefensie mooi niet voorspeld. Ze voorzagen een meer met zuurstofarm water en vanwege de instabiliteit weg zakkende oevers.

De kerngroep protesteerde niet alleen, maar stak ook actief de handen uit de mouwen. Ze markeerde in de jaren zeventig al weidevogelnesten, zodat boeren niet met hun grote apparatuur meteen alle jonge kievitjes in splinters maaiden. Ze ruimde de rotzooi op langs de Vechtoevers en noemde die schoonmaakactie: 'Vecht voor een schone Vecht'. Dit leverde dan vuilniswagens vol troep op. Maar bovenal, ze hield jarenlang wilgenknotacties in de weekenden.

Ook nu wordt er weer geknot

Het is hartverwarmend te ervaren dat er ook nu nog vrijwilligers zijn, die hun vrije tijd willen besteden aan het onderhoud van deze karakteristieke bomen. Een vrijwilligersgroep, 'Werk aan de Vecht' geheten, neemt over de hele lengte van de Vecht dit werk op zich. Ze beperken zich niet alleen tot het knotten van bomen, maar maaien bijvoorbeeld ook graslandjes langs de oevers. Dit alles met de filosofie dat de Vecht weer zichtbaar moet worden vanaf het land en omgekeerd.

De gemeente Wijdmeren heeft onlangs alle knotwilgen in zijn gebied geïnventariseerd. Dat heeft ertoe geleid dat op 3 februari 2018 de knotwilgen aan de Hinderdam zijn geknot. ■

Het Merwedekanaal (8)

Gerard Baar

Eerst even nog een korte uitleg waarom het Merwedekanaal tot 1952 zo heette. Dit kwam omdat het tot dat jaar via Vreeswijk en Vianen bij Gorkum in de Boven Merwede uitmondde. Vanaf 1952 heet het Het Amsterdam-Rijnkanaal.

Deze enig overgebleven, goed onderhouden draaibrug ligt in Utrecht tegenover 'De Munt' in het oude stuk dertig meter brede Merwedekanaal, dat in 1892 de scheepvaart om het centrum van de stad leidde. Hier lag tevens lang de grens van de bebouwing. Het Amsterdam-Rijnkanaal nam vanaf de opening in 1952 het doorgaande vrachtscheepvaartverkeer over. Maar dat betekende geenszins dat de problemen op het water nu voor altijd waren opgelost! (Foto: Gerard Baar.)

Die route was vroeger al uitgedacht, omdat de Beneden Rijn naar Arnhem en verder richting Duitsland vaak een veel te lage waterstand had. Rijkswaterstaat had daarom het Zederikkanaal tussen Vianen en Gorkum beter geschikt gemaakt voor de groter wordende schepen, zodat de gehele vaarroute van Amsterdam naar Gorkum vanaf 1892 Merwedekanaal ging heten.

Leen Houtop stuurde mij wat informatie uit zijn boek over de familie Houtop, naar aanleiding van de Merwedekanaalcyclus in de Werinon. Het is grappig dat er in veel familieverledens behalve schippers ook heel vaak molenaars boven komen drijven.

In dit geval is het de korenmolenaar Jacob Arnoud Houtop, een broer van de grootvader van Leen. Zijn molen stond aan de Vecht op de grens van Maarssen en Zuilen. Een ach-

terneef van Leen schreef hem een nostalgisch briefje, dat deze in zijn familiegeschiedenis opnam. Daarin vertelt dit uit het verleden opgedoken familielid dat hij weleens bij zijn opa Jaap Houtop logeerde. Hij ontwaakte dan steevast iedere morgen heel vroeg vanwege het lawaai dat de af en aan door het kanaal varende boten maakten.

Tjonge, dat briefje komt goed van pas om er een anekdote aan toe te voegen.

Op avontuur

Mijn broer Jan en ik mochten in onze vroege jeugd eens gaan logeren bij tante Stien, die aan de Oost-Kanaaldijk woonde in een huis van Rijkswaterstaat, vanaf Nigtevecht gezien halverwege richting Loenersloot. Zij was getrouwd met oom Kees Witteman uit Baambrugge. Het dubbele woonhuis was tijdens

het graven van het kanaal speciaal gebouwd voor twee pontbazen. Zij bedienden in wisseldiensten de draaibrug bij Nigtevecht. Tegenover hun woning lag al sinds 1892 een door de boeren zelf bediende pont, die in 1948 weg moest vanwege de verbreding van het kanaal. Omdat in 1880 door o.a. wethouder De Groot van Baambrugge ‘het eeuwigdurend recht te allen tijde overpad te hebben’ was bedongen, kwam er in 1952 een rijdende pont voor in de plaats.

Die was er nog niet in het jaar waarin we allebei met een dubbeltje op zak over de brug door het Achterdorp richting de pont van Mehring liepen. Voor vijf cent de ‘man’ bracht hij ons met zijn motorpont naar de overkant van de Vecht. Over de Korte Velterslaan was het niet ver naar de draaibrug waarmee oom Kees zijn verantwoordelijke werk deed. Je zult maar een inschattingsfout maken! We mochten mee op de brug toen er een schip aankwam.

Een draaibrug woog vele tonnen en was in mijn ogen een ongekend staaltje van techniek. Ik zie oom Kees nog zó voor me, draaiend aan een horizontaal wiel met een greep, waarmee hij het gevaarte langzaam naar het midden van het dertig meter brede Merwedekanaal wist te krijgen. Toen zijn dienst erop zat nam hij ons op de fiets mee naar zijn huis. Ik was in de wolken bij het zien van de vele

scheepjes, schepen en vooral van de treinen die aan de overkant van het kanaal voorbij kwamen. De andere morgen wilden we weer naar huis. Oom Kees was al weg; hij had vroege dienst, zodat wij gewapend met een stok lopend richting Nigtevecht togen. Voor jochies een heel eind, vooral als je niks meer tegen elkaar zegt.

Vraag niet hoe, maar ik brak per ongeluk Jan’s stok. Het is de hele weg niet meer goed gekomen; hij wilde zelfs niet wachten tot de draaibrug van oom Kees weer naar het midden van het kanaal moest. De oudste had het onderweg voor het zeggen, dus liepen we door naar de pont over de Vecht. Tot ons huis heeft Jan het vol gehouden om tien meter achter mij te blijven lopen. Dit voorval schoot mij door de inbreng van Leen ineens weer te binnen. Het is allemaal weer goed gekomen: in een groot gezin kun je eenvoudig niet om elkaar heen.

Deze foto is genomen vanuit een hoogwerker op de kijkdag in Nigtevecht. Misschien ligt de fietsbrug bij het verschijnen van dit nummer al op zijn vaste plaats boven het Amsterdam-Rijnkanaal. Foto: Joost Welle.

Met bovenstaande foto gaan we verder met hetgeen Leen mij heeft toegestuurd

In de deuropening staat de oude heer Houtop, bij het sluisje in de Molenvliet zijn vrouw. Zij maakt een praatje met de buurvrouw. In het voorste huisje woonde het gezin van molenaar Jaap Houtop, in het middelste Lena Steur; zij was verpleegkundige. In het derde gedeelte zat molenaar Henk van Doorn. Op de voorgrond de moestuintjes van de bewoners. Achter de huizen staat een vrij grote schuur, die de drie gezinnen voor allerlei doeleinden gebruikten. Het grote pand dat er dwars achter staat, was het in Maarssen en omstreken alom bekende café van mevrouw De Leeuw.

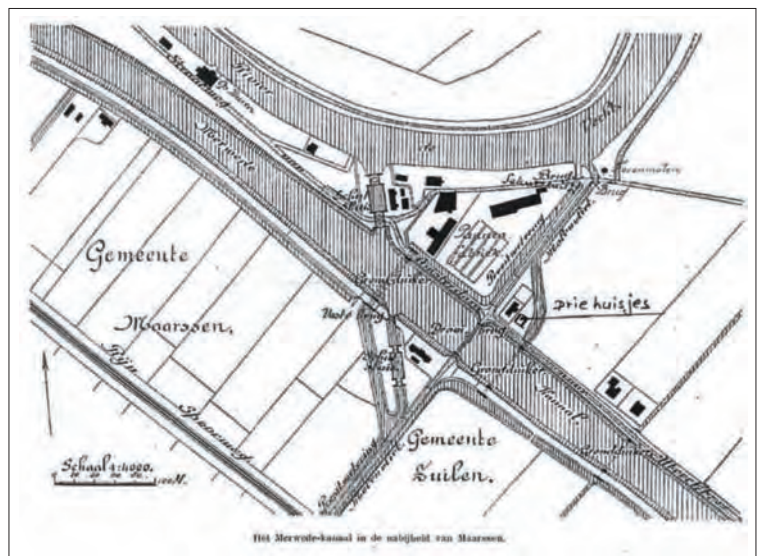
Tegenover de optrekjes stond aan de andere kant van de Proostwetering een dakpannenfabriek, die later plaats heeft gemaakt voor Amsterdam Chemie Farmacie (ACF) van de DSM.

Tegenwoordig ziet u net over de brug van de voormalige, openstaande sluis naar de Vecht een stukje van de wijk Op Buuren, waarna bij de afslag naar Oud Zuilen het gebouw van de BROCACEF boven alles uittorent.

Plattegrond van het Merwedekanaal in de nabijheid van Maarssen

Het kaartje is gemaakt ter gelegenheid van de opening van het Merwedekanaal in 1892. Het laat goed zien met hoeveel watertjes de ingenieurs rekening moesten houden.

In deze plattegrond staan de drie huisjes op de hoek van de Amsterdamsestraatweg en de Molenvliet aangegeven. Op de achtergrond, met stip, vindt u de plek terug waar korenmolen 'De Hoop' langs de Vecht heeft gestaan. Als u goed kijkt kunt u zien met hoeveel verschillende kanaalsnijdende afwateringen de ingenieurs rekening moesten houden. ■

Het Merwedekanaal in de nabijheid van Maarssen.

Wasserijen, jarenlang toonaangevende industrie in Nederhorst den Berg

Gerard Baar

De jaren van voorspoed omvatten voor de grote waterijen ongeveer de eerste veertig jaar van de vorige eeuw. De kleine bedrijven verdwenen doordat ze rond 1918 geen steenkool meer toegewezen kregen van de staat. In het kader van bedrijfsconcentratie moesten zij bij de grotere hun spullen laten wassen.

Het was een hard gelag; de kleintjes ontkwamen niet aan sluiting. De groten moesten blijven investeren in machines en in de uitbreiding van de gebouwen vanwege de toenemende hoeveelheid was. Voor Nederhorst den Berg heeft de niet onbelangrijke factor meegespeeld, dat het steeds groter wordende Amsterdam tamelijk snel over water te bereiken was, want daar woonden de meeste klanten. De waterijen ontwikkelden zich in de jaren twintig tot de belangrijkste werkgelegenheid in het dorp. Dit zou tot de jaren zeventig van de vorige eeuw zo blijven.

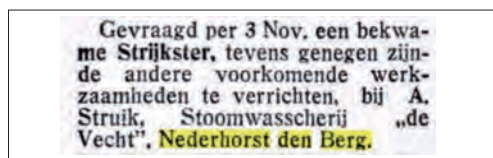
Advertentie uit 1888.

Handwas

Na het beëindigen van de vervening in de Spiegel- en de Blijkpolder probeerden sommige families op een andere manier aan de kost te komen. Door diezelfde vervening was een groot oppervlak van de gemeente in water veranderd en het toch al karige bestaan maakte in veel gezinnen plaats voor echte armoede. Iemand die wat grond en ondernemingsgeest bezat, zocht naar de mogelijkheid om een bestaan als bleker op te bouwen.

De volkstelling van 1840 noemt als eerste echte bleker Aart Hollenbach, die uit Amsterdam naar Nederhorst den Berg was gekomen. Het water van de Vecht bleek zeer geschikt om textiel beter en 'gemakkelijker' te

reinigen dan op andere plaatsen in de omgeving. Kenners omschreven het Vechtwater als zacht en zuiver, zodat er weinig aan toegevoegd hoefde te worden om het te ontharden. Een beginnende bleker had aan een paar attributen genoeg: een schuur, hout om water in een ijzeren ketel aan de kook te brengen, een houten waskuip, een stampblok en niet te vergeten zeep. Niet iedereen redde het op kortere of langere termijn. Het wassen en bleken vergde dag in dag uit heel veel inspanning. Het wassen kostte enorm veel lichaamskracht. Nat wasgoed is enorm zwaar.

Advertentie uit 1930.

Het weer speelde bij het drogen een belangrijke rol, evenals de in groten getale rondvliegende vogels. In de strijd om het op de bleekvelden uitgespreide goed zonder vlekken naar binnen te krijgen, werden kinderen ingezet om vogels weg te houden van het gereinigde textiel. Daarnaast zullen bloesem en pluïjsjes vast wel eens blekers uit hun slaap gehouden hebben.

Er is heel wat water door de Vecht gestroomd voordat het proces van reinigen en drogen in zijn geheel binnen kon plaatsvinden, hoewel dat maar voor een stuk of wat blekers weggelegd zou zijn. Degenen die noodgedwongen met hun handwasserij-blekerij in de open lucht door moesten gaan, verdwenen vroeg of

Wasserij Vechtzicht stond bij de bocht van de Vecht aan het einde van de Slotlaan.

laat of verkochten hun plek aan iemand die de zaken moderner wilde aanpakken.

De kentering kwam rond 1870; bestaande kleine bedrijfjes gingen in andere, zakelijker ingestelde handen over. De aanschaf van stoommachines luidde voor deze nijverheid sinds ongeveer 1880 de doorbraak in naar een tijdperk van voortdurende vooruitgang.

Stoomtijdperk

De grondleggers van die ontwikkelingen in Nederhorst den Berg heetten Hageman. Bij Toon Hageman aan de Meerlaan kwam in 1877 de eerste stoommachine te staan. In hetzelfde jaar installeerde zijn zoon Arnold aan de Punt van de Slotlaan er eveneens een. Aan het eind van de Dammerweg kochten twee andere zonen, Christianus en Cornelis, in 1874 een perceel, waarop ze allebei een wasserij met stoommachines neerzetten.

Christianus Hageman noemde zijn zaak 'Vecht en Dijk'. Het werd een echt familiebedrijf. Een keer per half jaar ging de baas zelf naar Amsterdam om geld bij zijn klanten

op te halen. Mijn grootmoeder, de jongste dochter van deze nieuwe Bergse industrieel (die zelfs de pastoor dreigend kon benaderen wanneer het om geld ging), mocht dan ook mee naar de stad. Haar vader pakte dan uit met een deftig etentje. Waarschijnlijk bij een katholieke restaurant-uitbater, want geloof zocht geloof in die dagen.

Zijn nazaten richtten na sluiting van het oudste gedeelte van zijn levenswerk op die plek na verloop van tijd, rond 2005, een bedrijfsgebouw op onder de naam Hage-Veld. De afgebroken wasserij had ondanks voor- en te-

genspoed toch meer dan 125 jaar dienst gedaan. De broer van Christianus, Cornelis, kon het helaas niet bolwerken. Hij moest in 1886 via een veiling zijn bedrijf aan Jacob Slokker uit Weesperkarspel overdragen. Slokker wilde de grootste van het dorp worden. De nieuwe eigenaar noemde zijn wasserij 'Nieuweroord' en wilde door wat meer grondaankopen ongeremd uitgroeien tot een heel grote. Hij adverteerde zelfs in de landelijke dagbladen.

Later kreeg de wasserij de naam 'Vecht en Dijk'.

Eigengereid

Slokker lag vaak met de gemeente en zijn burens in de clinch, omdat hij zonder overleg allerlei opduikende problemen op zijn eigen manier oploste. Een daarvan was het door iedere wasserij geproduceerde afvalwater. Aan de Dammerweg loosden ze dat vrijelijk in de dobbers achter hun bedrijven. Het was de goedkoopste manier, waarbij niemand nog aan het milieu dacht. Rond 1920 liet Slokker halverwege zijn dobber een dam van sintels opwerpen met de bedoeling zijn bedrijfslozingen apart op te vangen. Achter de dam bevond zich schoner water dan voorheen. Het reinigende vermogen van rietkragen bleek echter niet oneindig, zodat de opvangpolder begon te stinken. De klachten over stank namen hand over hand toe.

Maar zijn eigenmachtig optreden leidde, achteraf bekeken, wel tot de goedkoopste oplos-

sing voor alle wasserijen aan de Dammerweg. Het lozen van het vuile water in de Vecht was te kostbaar. Daarom wees de gemeente drie polders aan waarin, nadat ze afgedamd waren, negen bedrijven hun vuile water konden lozen. De aanwonenden van de Spiegelpolder konden zo het oppervlaktewater als drinkwater blijven gebruiken. Het dorp beschikte indertijd nog niet over een waterleiding.

Om welke wasserijen aan de Dammerweg ging het? Beginnend vanaf de Spiegelweg waren het: Enkelloon, Nieuweroord, Vecht en Dijk, Schoonoord, De Vecht, Veldzicht, Nederhorst, de Vechtstroom en Nooitgedacht. Dit waren niet de enige wasserijen. Aan de overkant van de Reevaart, net om de hoek langs de Eilandseweg lag wasserij De Overhoek. In de bocht van de Vecht bij Overmeer stond op de punt van de Slotlaan wasserij Vechtzicht, ontegenzeggelijk de mooiste van het hele dorp. De fabriek met aanpalend woonhuis was gebouwd naar een ontwerp van de architect die ook de H. Maria Hemelvaart aan de Dammerweg heeft ontworpen, Bijvoets Gzn. Tegenover Tuindorp in Overmeer lag wasserij de Helling van de gebroeders Dubelaar. Dan zijn we er nog niet. Aan de huidige Vaartweg stond wasserij Welgelegen van Gijs Stalenhoef, die in 1920 de inboedel van wasserij Hageman aan de Meerlaan had overgenomen, inclusief zijn klantenkring in Amsterdam.

Schoorsteen in aanbouw bij wasserij 'Vecht en Dijk' van C. Hageman, het metselwerk wordt uitgevoerd door G. van der Voorn.

Vervoer van de was

Van oudsher werd de was over het water vervoerd. De beurtschipper nam de schone was mee naar Amsterdam en loste deze op het 's-Gravelandseveer aan de Amstel, waar vandaan hij de vuile was 's avonds mee terug nam. Op maandag was het wasverzendingdag. Voor dag en dauw haalde beurtschipper Tober de wasmanden met schone was uit het hele dorp op. De route liep over de Vecht naar Nigtevecht, vervolgens via het pas gegraven Merwedekanaal (geopend in 1892) naar Geinbrug (nu Driemond) om van daar over de Gaasp en de Weespertrekvaart op de Amstel uit te komen.

De werknemers zorgden voor het wegbrengen en ophalen van de was in de stad. Zij liepen van de verschillende wasserijen eerst naar station Weesp of Abcoude, om vandaar naar Amsterdam af te reizen. Vanaf het 's-Gravelandseveer brachten ze met een handkar de schone was weg en namen tegelijk de vuile was mee. Ze huurden karrentrekkers in om de zware vracht over de bruggen te trekken. De terugweg 's avonds voltrok zich in omgekeerde richting.

Bij het invallen van de strenge winter van 1920-1921 kon de beurtschipper geen kant op; de Vecht en andere wateren waren dicht-

gevroren. De eigenaar van wasserij Vechtzicht, Karel van der Heijde, ging toen op de fiets naar Amsterdam met een goed gevulde portefeuille. Hij wilde een dichte vrachtwagen kopen. De aankoop bleek het probleem niet, de chauffeur wel. Hij wilde bij het zien van de opkomende mist bij de hoek van de Bijlmer ter hoogte van Diemen, niet verder rijden, want de hemel mocht weten hoe ver dat wasserij-

dorp wel niet lag. Van der Heijde liet zijn fiets uit zijn nieuw verworven bezit halen en fietste welgemoed terug naar die uithoek. De volgende morgen reed de Amsterdamse chauffeur de eerste wasserijwagen Nederhorst den Berg binnen.

Sinds dat jaar namen de grote wasbazen langzamerhand het vervoer in eigen hand door ook vrachtwagens aan te schaffen. Vanwege de slechte toestand van de wegen rond Nederhorst den Berg was het een avontuur op zich om ongevarend heen en weer naar Amsterdam te rijden. Er moesten natuurlijk namen op de auto's komen. Mijn vader Rich Baar beletterde samen met zijn baas oom Frans Stijvers een groot deel van de in dit artikel af-

Een kijkje in de wasserij van K.F. van der Heijde aan de Slotlaan.

gebeelde wasserijauto's. Vanaf begin jaren zeventig heb ik er ook heel wat moeten doen. Alles gebeurde met de hand, wij deden het zelfs zonder letterstok.

Het schijnt dat een deel van die chauffeurs zich verzamelden bij café De Kroon op de hoek van de Bijlmermeer bij Diemen, om gezamenlijk de terugreis naar het dorp te aanvaarden. Uitbater Wiegmans had daar heel wat klandizie mee gekregen. Het liep langzamerhand wat uit de hand, gezien de biecht van een jongeling aan zijn vader (daarvan is een klein stukje gekopieerd te lezen in dit artikel).

Het klantenbestand breidde zich gestaag uit; niet alleen particulieren maar ook allerlei instellingen en ziekenhuizen vertrouwden de reiniging toe aan Bergse wasserijen.

Interbellum en oorlogsjaren

In 1920 wilde wasserij Welgelegen van handwas overgaan op stoom; vandaar de aankoop van de inboedel van wasserij Hageman aan de Meerlaan. Niet alleen dat heeft bij die overname een rol gespeeld. Hij moest al zijn zonen aan het werk zien te houden, omdat hij ze verplichtte bij hem in de wasserij te werken. Geen van hen mocht wat anders doen. Daarin stond hij niet alleen. Bij de meeste wasbazen, vaak van katholieke en gereformeerde huize, kwam een groot deel van

de zonen en dochters in het familiebedrijf terecht. In die jaren werkte iedereen mee om in het onderhoud van het gezin te voorzien.

De dorpsjongens en meisjes die in de wasserijen hun geld moesten verdienen, kwamen in die tijd bijna allemaal bij bazen terecht die hetzelfde geloof aanhingen als hun ouders. Wat opvalt is dat er binnen het wasserijwezen van het dorp bijna geen hervormde blekers voorkwamen.

De winsten werden niet alleen in het bedrijf gestoken, maar ook in sociale activiteiten. Jan Franssen, de stichter van wasserij De Vechtstroom, bijvoorbeeld liet voor de verhuur tussen 1920 en 1940 circa veertien twee-onder-een-kap woningen bouwen langs de Dammerweg tussen de voormalige Gereformeerde kerk en het gemaal van de Spiegel-polder. Dit project zorgde niet alleen voor werk- maar tevens voor woongelegenheid.

De crisis van de jaren dertig was nauwelijks van invloed op de verdiensten van de wasbazen. Het enige probleem vormde het aantrekken van voldoende vrouwelijk personeel, want wanneer vrouwen trouwden moesten zij met werken stoppen. Er waren veel handen nodig voor het vouwen en strijken van de was. Aan jonge vrouwen kwam gebrek, mede door de geïsoleerde ligging van Nederhorst den Berg. Het zou tot na de oorlog duren voordat sommige wasserijen dat tekort serieus gingen aanpakken.

Het wagenpark van wasserij Welgelegen aan de Vaartweg.

De eerste drie jaar van de oorlog draaiden de wasserijen gewoon door. Met het toenemende gebrek aan grondstoffen begonnen de problemen. Tot overmaat van ramp vorderden de Duitsers alle in het dorp beschikbare wasserijwagens, zodat de aan- en afvoer van wasgoed stakte. In 1944 nodigde het gemeentebestuur de in totaal vijftien geregistreerde wasserijen uit om te overleggen hoe ze gezamenlijk de situatie het hoofd konden bieden. Ze vormden één front, want van het begin af aan waren alle partijen het erover eens dat er geen ontslagen mochten vallen. Niemand had enig idee hoe lang de bedrijven stil zouden liggen. De blekers konden de ongeveer 250 in de wasindustrie werkzame Bergse mannen en vrouwen tot maart 1945 uit eigen middelen doorbetalen.

Het tekort aan vrouwelijk personeel bleef echter een probleem. Het ontbrak Nederhorst den Berg nog steeds aan goede verbindingen, waardoor het heel moeilijk was meisjes en vrouwen uit andere dorpen aan te trekken. De Ankeveense meisjes bijvoorbeeld beklagden zich over de slechte toestand van het Ankeveensepad, waarop hun bazen zich haastten een brandbrief naar de gemeente te sturen.

Na de Tweede Wereldoorlog

Vecht en Dijk kon na de Tweede Wereldoorlog in 1945 als eerste haar machines laten draaien. Toen de aanvoer van was stakte, was de resterende steenkool op haar akker ingegraven. Ter compensatie van al haar gevorderde vrachtauto's kreeg ze van de overheid een legerauto ter beschikking, waarmee de wassen weer gehaald en gebracht konden worden. De rest van de wasserijen volgde wat later en eind 1945 draaide het Bergse wasserijwezen bijna als vanouds.

De Overhoek haalde jarenlang elke dag meisjes uit Utrecht op, terwijl Vecht en Dijk een hele tijd meisjes van en naar Vinkeveen reed. Welgelegen bouwde in 1949 een drie-onder-een-kap woning aan de Torenweg. De middelste betrok directeur Piet Stalenhoef zelf; aan weerszijden kwamen gezinnen met veel meisjes te wonen. Bovendien kocht het bedrijf de voormalige handwasserij Schoonoord op 't eiland, waarvan het drie woningen liet maken voor aan te trekken personeel.

In 1950 vroegen de gezamenlijke wasserijen zoveel mogelijk nieuw te bouwen huizen aan voor de huisvesting van meisjesrijke gezinnen. Uiteindelijk kregen ze er vijf in de Kastanjelaan, die via loting toegewezen werden aan diverse wasserijen. De uitverkoren gezinnen kwamen allemaal uit het noorden des lands.

Die aanwas haalde voorlopig de druk van de ketel. In de jaren zestig onderzochten de wasbazen gezamenlijk de mogelijkheid tot het aantrekken van buitenlands personeel.

Johan Snel in zijn wasserijwagen.

Directeur Chris Hageman inspecteert de wasserijauto's voordat de stoet gaat vertrekken voor een reclametocht naar en door Amsterdam.

Badplaats voor uw was

Al in 1937 gingen wasserijen samen werken door lid te worden van de in 's-Graveland opgerichte wasserijclub 'Gooi en Vechtstreek'. Het bleef niet bij vergaderen alleen; door gezellige bijeenkomsten voor bazen van alle gezindten ontstegen de deelnemers gedeeltelijk aan de heersende verzuiling.

Dit zou de opmaat geweest kunnen zijn tot een revolutionair idee. Twaalf Bergse wasserijen bemanden gezamenlijk in 1951 een stand op de RAI, waar ze de slogan **"NEDERHORST DEN BERG, DE BADPLAATS VOOR UW WAS"** introduceerden. Twee vliegtuigjes, die deze tekst met zich mee sleepten, cirkelden boven Amsterdam. Het Parool besteedde er een groot artikel aan, waarna alle wasbazen met hun hele wagenpark in optocht naar de stad trokken. Het moet de Bergse wasserijen toch een hele tijd voor de wind zijn gegaan, want eind jaren vijftig was ik behoorlijk trots wanneer het vliegtuigje met de tekst over het oude Ajax-stadion vloog. We fietsten daarheen en konden voor een gulden naar binnen in de Meer.

Zo gauw stoomfluiten om twaalf uur de middagpauze aankondigden, zag de Dammerweg zwart van de fietsers en fietssters. Jong en oud repten zich zo snel ze konden richting het dorp of Overmeer voor de warme maaltijd. Tegen enen herhaalde dat gebeuren zich, maar dan

de andere kant op. Het moeten er in die hoogtijdagen op zijn minst driehonderd zijn geweest. Natuurlijk deden de Bergse blekers in 1958 mee met de landelijke reclamecampagne **"DOE DE WAS DE DEUR UIT"**.

Nieuwe ontwikkelingen

Het waren hoogtepunten, waarop in de jaren zeventig onvermijdelijk dieptepunten zouden volgen voor een deel van de ondernemers. De ontwikkeling van nieuwe machines raakte in een stroomversnelling, zodat zij de strijd met de concurrentie niet meer aan konden. Het binnenkomende geld was nodig voor de inkoop, het onderhoud en de hoger wordende salarissen, waardoor de winst slonk. De klandizie nam eveneens af, doordat in het midden van de jaren zestig steeds meer gezinnen een wasmachine aanschafften.

Maarten Gillissen en zijn zoon Ed na de overname van wasserij Veldzicht van de familie Portengen.

De wasserijen met particuliere klanten merkten dat als eerste. De volgende die het uiteindelijk opgaven, waren de bedrijven zonder opvolger. De kinderen van deze blekers hadden andere ideeën over het invullen van hun verdere leven gekregen door de toegenomen welvaart. Daarin paste voor de meesten het overnemen van een familiebedrijf niet meer.

Tevens hield een deel van de 'droge' wasbazen het voor gezien. Dit waren bedrijfjes die de was bij een wasserij lieten wassen en zelf voor de verdere afwikkeling zorgden.

De 's-Gravelandse wasbaas Nic Lamme nam in 1975 de verouderde wasserij Welgelegen over van de familie Stalenhoef, omdat er geen opvolger was. 'Nic Lamme Wit-Wasserij en Textielverzorging' aan het Zuidereinde was te klein geworden. Lamme verdubbelde daarmee zijn beschikbare capaciteit. Het zou niet bij die ene keer blijven. Eenmaal in Nederhorst den Berg groeide het in 1834 in Loosdrecht opgerichte familiebedrijf onstuitbaar. Dit resulteerde in 1980 tot de bouw van een heel nieuwe wasserij op de Vaartweg. In die nieuwbouw kwamen de modernste machines, waaronder een computergestuurde wasstraat. Hij stootte de 's-Gravelandse vestiging af; de productie kwam onder één dak. In 1981 kocht hij wasserij Enkelloon, een gespecialiseerd bedrijf in het wassen van vuile overalls. Gezien al deze ontwikkelingen was hij juist op tijd in het onstane gat gesprongen.

Op de bakfiets

Tot 1933 hadden de Lamme's een handwasserij gehad in Loosdrecht. Toen Amsterdam de beschikking kreeg over een deel van de Loosdrechtse plassen voor haar drinkwatervoorziening, betekende dit het einde van het bedrijf daar. De gemeente verlengde zijn Hinderwetvergunning nog maar voor twee jaar. De vader van Nic, Jan Lamme, ging daarop met de was op een bakfiets heen en weer naar stoomwasserij De Lelie in 's-Graveland. Deze wasserij behoorde aan zijn schoonvader Wal-

Wasserij Enkelloon, later overgenomen door Versteeg-Tinholt. Daarna opgekocht door Nic Lamme, de grote 'overnemer' in Nederhorst den Berg.

De heren Jan Snel jr. en Henk Roukens poseren trots voor de auto van Pa Jan Snel ergens in Amsterdam. Jan junior stelde later het Prentenboek van Nederhorst samen. Niet over de wasserij natuurlijk, maar met van alles over het dorp.

lenburg. Jan wilde echter niet afhankelijk van hem blijven; hij wilde zijn eigen weg zoeken. Hij zag zijn kans schoon toen de eigenaar van wasserij Buitenlust, ook in 's-Graveland in dat jaar failliet ging. In 1945 leende Jan Lamme geld om deze wasserij te kopen. Hij haalde in die jaren van wederopbouw veel werk binnen, zodat het bedrijf al snel veertien mensen in dienst had. Zijn zoon Nic kwam in 1957 op zijn achttiende bij hem werken. In de twaalf jaar daarvoor was er niks veranderd, omdat er na de overname van wasserij Buitenlust te weinig geld over bleef voor vernieuwing. Nic zag de achteruitgang met lede ogen aan en stelde voor te investeren in een tweedehands kolengestookte stoomketel en een waterput met een onthardingstoestel. Het bleek een enorme besparing op de kosten van water. Binnen vijf jaar maakte Nic Lamme de zaak weer gezond, waarop hij zijn vader voorstelde het bedrijf aan hem te verkopen. De rest van de familie stemde hiermee in. De overname van Welgelegen in 1975 was de volgende stap.

In 1965 werd zijn zoon Jan geboren. Zijn vader Nic nam hem al vroeg overal mee naar toe en liet hem ervaring opdoen bij andere bedrijven. Toen Jan 23 jaar oud was gooide zijn vader hem voor de leeuwen door hem per 1 januari 1988 directeur te maken van de net overgenomen wasserij Hofwegen in Oos-

terbeek. De jongeman ging naast zijn werk een aantal hogere opleidingen volgen, waaronder management. In datzelfde jaar kocht zijn vader nog een wasserij, De Slinge in Aalten, mede om het ziekenhuis van Winterswijk als klant te krijgen.

naar Amsterdam. Lamme had inmiddels in de buurt van Frankfurt een wasserij geopend, waarin de was voor de Lufthansa wordt gedaan. In Nederhorst den Berg is hij de enige overgebleven wasbaas (of bleker) onder de naam Lamme Textielbeheer.

Het personeel van Wasserij Slokker in 1902. U ziet dat in meer dan honderd jaar er toch wel het een en ander is veranderd!

In 1996 nam Jan Lamme het wasserijconcern over van zijn vader en werd algemeen directeur. In 1997 sleepte hij een grote order van de KLM binnen. Tot 1999 voerde de vestiging Lamme Hofwegen in Oosterbeek die order uit. Wegens ruimtegebrek verplaatste Jan het werk naar de Reeweg. Na een combinatie van nieuwbouw en renovatie opende de Lamme Groep in 2002 op die locatie een nieuw complex voor haar drie Bergse vestigingen. De 'Vaartweg' verkocht hij aan de van onder af aan begonnen en groot geworden 'droge wasbaas' Gerard Best.

Het was de enige andere overgebleven wasserij, want in 2002 brandde De Overhoek tot de grond toe af. De op één na laatste ontwikkeling was de opening in 2012 van een geheel nieuwe fabriek op Schiphol om de was voor de KLM te verzorgen. In 2015 vertrok de aan de Vaartweg wassende Gerard Best

ontstonden door nauwe familiebanden met de oprichters van de twee toonaangevende katholieke wasserijen, te weten Vecht en Dijk en Welgelegen.

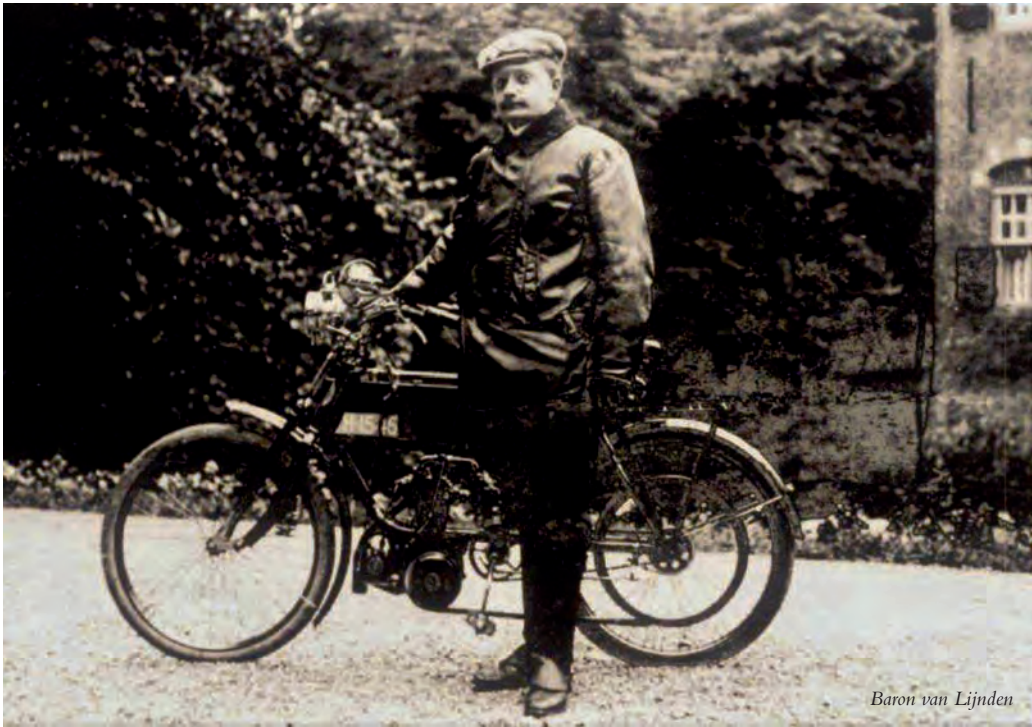
Op de Website kunt u in Werinon 8, de special over de wasserijen, nog veel meer lezen over deze vroeger zo toonaangevende Bergse industrie! ■

Literatuur

'Van blekerij tot was-industrie' themanummer van de uitgave (nog niet onder de naam Werinon) van de Historische Kring Nederhorst den Berg, nr. 8, november 1992. Koen van Wijk: *'Van bleekveld naar textielbeheer. De geschiedenis van wasserij Lamme 1834-2009'*. In opdracht gemaakt van Lamme Textielbeheer, Nederhorst den Berg. Verder uit eigen pen ontsproten toevoegingen, die

Voor de oorlog ging het een paar wasbazen aardig voor de wind. De familie Franssen gefotografeerd tijdens een dagje uit.

Baron van Lijnden

De rivier de Vecht zorgt er voor dat de geschiedenis van de dorpen Nieuwersluis, Loenen, Vreeland, Nigtevecht en Nederhorst den Berg voor een deel best te combineren valt. Zodoende kwam de HKN op het idee een door Maarten Bootsma en Willem Mooij in Loenen al vertoonde fotolezing over vervoer in vroeger tijden aan te vullen met beelden uit haar archief.

De heren gingen daar in mee en zochten samen met Teus van de Kemp naar toepasselijke foto's uit de duizenden die inmiddels gedigitaliseerd en wel op de website staan. Maarten Bootsma zou het woord gaan voeren.

De lezing

Op 3 november zagen rond de vijftig mensen met veel plezier het resultaat van die zoektocht. Het fotoverhaal begon met een kaart van onze streek, gevolgd door een opname van een kindje dat in een kinderwagentje lag. Een gedateerd model van het soort waar volgens mij het gros van de aanwezigen ook in heeft gelegen. In verhouding tot dat wagen-

tje spande de vrachtwagen met aanhanger van Krijn Kroon wel de kroon. De hele zaal reageerde verbaasd op de lengte van het torenhoog met veilingkisten beladen voertuig. We vroegen ons af hoe hij hiermee bij de veiling van Hilversum heeft kunnen komen, want brede goede wegen waren in die tijd dun gezaaid, om van de bochten maar niet te spreken.

In de loop van de avond trok een heel scala aan middelen van vervoer aan onze ogen voorbij. Naast de hondenkar, die in Loenen langer is gebruikt dan wettelijk was toegestaan, kwam ook Baron van Lijnden in beeld, trots poserend bij een vehikel dat enorm veel

Jong geleerd, oud gedaan...

lawaaï gemaakt moet hebben. Hij had ver-gunning om er mee langs de Vecht te mogen rijden. Die arme laatste Loenense trekhond moet zich rot geschrokken zijn als de baron het arme beest met wel twintig kilometer per uur voorbyschoot. De boten van de verdron-gen beurtschippers Van Emmerik en Tober waren in het verleden gelukkig ook gefoto-grafeerd.

Sneller

De vele Bergse blekers schaften zo gauw het kon auto's aan om zelf voor het vervoer van de was te kunnen zorgen. Bij de opening van de Spiegelweg stonden hun chauffeurs ongedul-dig te wachten tot de Commissaris van de Kon-ningin het lint had doorgeknipt. De lijnbus van de NBM (Nederlandse Buurtspoorweg Maatschappij) mocht echter als eerste die af-snijding van de Hinderdam in gebruik nemen.

Tuinder Klaas Kostelijk behoorde tot een van de eerste Horstermeertuinders die zijn groente met de auto naar de veiling in Hilversum bracht. Het kostte hem minder uren, want voor die tijd voer hij net als alle andere tuinders eerst met de vlet naar de Oude Machine. Daar droeg iedereen dan de groentekis-ten over de dijk naar een in de Anke-veensepolder klaarliggende vlet, een heel gesleep. Bovendien duurde de tocht naar de veiling over het water (in onze ogen) een eeuwigheid.

Soms te snel

Loenen aan de Vecht had de pech dat er al eeuwen een 'snelweg' door het dorp voerde, de idyllische Rijksstraatweg. Een ondernemer die in de bocht bij de Brugstraat zijn gedoetje dreef hekelde in het begin volmondig de vooruitgang. Om de haverklap reed er een gemotoriseerde vervanger van de voorheen in grote getale gebruikte echte paardenkracht zijn voorgevel in de puinpoeier. Hij maakte dan van de nood een deugd door zijn dicht-getimmerde winkelpui te verhuren aan za-kenmensen die reclame wilden maken.

Er passeerden gedurende de hele avond aller-lei vormen van vervoer die je meestal bij wei-gering met een klap van de hamer weer aan de praat kon krijgen, behalve natuurlijk de kinderwagen! Die wordt nog altijd met liefde geduwd, tegenwoordig zelfs door vaders. De snelheid van dat voertuig hangt samen met de geluiden die er uit opstijgen. Het vliegtuigje dat een noodlanding in de Horstermeer maakte, lukte dat niet meer, dat moest gede-monteerd worden. Dit beeld was tevens de uitsmijter.

Na het applaus smeerden de heren presenta-toren samen met ons even de keel, misschien wel om te vieren dat al dat gemors met olie tot het verleden behoort. ■

Jaarvergadering met aansluitend lezing

Gerard Baar

9 Februari 2018: De vóór de vergadering uitgereikte nieuwsbrief (door Ans Baar samengesteld), kunt u ook op onze website lezen.

Ze zijn met z'n vieren gebleven omdat niemand zich kandidaat had gesteld voor een functie. Interim voorzitter Ton Kuijs toonde beelden van de bemanning van een in de oorlog in Nederhorst den Berg neergestort gevechtsvliegtuig. Hij kreeg later op de avond van vijf mensen de verzekering dat ze mee zouden werken aan het tot stand komen van een herinneringsmonumentje in de buurt van de crash. Het hele verhaal kunt u in deze Werinon vanaf pagina 14 lezen.

Gert Tetteroo begon na een korte pauze met zijn lezing over New York en de daarheen getrokken Nederlanders met wat hij hun VOC-mentaliteit noemde.

Hij is directeur van het spoorhuis Vinkeveen (Demmerik), dat daar dankzij zijn inzet nog daadwerkelijk langs het traject van de voorheen bijna niet meer te herkennen voormalige spoorlijn Aalsmeer–Nieuwersluis staat.

Daarnaast is hij tevens directeur van de 'Stichting Hudson 500 (1609-2109)'. Deze vereniging ijvert voor het levend houden van het gegeven dat Nederland een groot aandeel heeft gehad in de ontwikkeling van de Verenigde Staten. Dat Tetteroo daarover zeer optimistisch is ingesteld blijkt uit het noemen van de jaartallen. In hun jubileumjaar 2009 heeft een deel van de leden met een replica van de 'Halve Maen' (het schip van Henry Hudson)

in Amsterdam over de Amstel en het IJ gevaren. Het was een groot succes, zelfs verslaafden raakten van hun verslaving af omdat ze iets gezien hadden dat er helemaal niet kon zijn. Tetteroo hoopt dat er over 91 jaar weer op grootse wijze feest wordt gevierd!

Henry Hudson heeft vier ontdekkingsreizen gemaakt. Het waren allemaal pogingen om via de Noordkaap in Azië te komen. Helemaal koosjer schijnt zijn handelswijze niet geweest te zijn, want hij had volgens het scheepsrecht de 'Halve Maen' eigenlijk geëkaapt. Hoe dan ook New York ligt aan de Hudsonrivier en verderop heet een baai de Hudson Bay. Henry claimde op 11 september 1609 het gunstig gelegen Manhattan. Hout en bevervellen waren de voornaamste handelswaar. In 1625 'kocht' Nederland het gebied met een oppervlakte van 11.000 morgen voor f 60,- van de indianen.

Vanaf dat jaar ontwikkelden zij de kolonie en golden er dezelfde wetten als in de Republiek. Het in die tijd aangelegde stratenpatroon (nu nog herkenbaar) was geënt op de omgeving van Amsterdam. Vandaar o.a. de namen Brooklyn en Bowery, de verengelste namen van Breukelen en Beverwijk. Het gebied kreeg de naam Nieuw Nederland.

In 1664 ruilde de Republiek het met de Engelsen tegen Suriname, omdat in haar ogen de aanleg van plantages lucratiever zou zijn. Gouverneur Peter Stuyvesant gaf zich in dat jaar zonder strijd te voeren over aan de Engelsen. Bij de onderhandelingen toonde hij zich onverzettelijk [hij hield zijn (houten) poot stijf (reactie uit het publiek)] ten aanzien van het behoud van de Nederlandse bezittingen en de vrijheden. Dat lukte wonderwel en de vrijheden kwamen later terug in de Amerikaanse grondwet. De vlag van New York

Gert Tetteroo brengt zijn optimistische kijk op het voortbestaan van zijn vereniging in beeld.

bestond in 1625 uit de kleuren oranje-blanje-bleu en dat is altijd zo gebleven.

Aan de hand van bewaarde persoonlijke verhalen uit de 17^e en 18^e eeuw kregen een aantal bewoners een gezicht. Een van hen, Joris Rapalje, deed het bijzonder goed in zijn nieuwe vaderland. Zijn naam doet nou niet bepaald vertrouwenswekkend aan. Hij kwam waarschijnlijk uit een gezin dat in Nederland

onderaan de sociale ladder stond. Binnen twee generaties brachten zijn nazaten het tot grote rijkdom. Dat de behouden rechten werkten, bleek uit het geval Asser Levy. Deze Joodse man had geen rechten, maar zou wel mee moeten betalen aan de bouw van de Wall, een verdedigingsmuur (het latere Wall-street). Levy ging in beroep tegen de gouverneur bij de Staten van Holland. Deze mediator stelde hem in het gelijk.

Tot slot vertelde Tetteroo (hij woonde vijf jaar in New York) dat hij in een park aan de praart raakte met een mevrouw. Toen hij haar vroeg of zij wel eens van Catalina Trico (1605-'89) had gehoord, antwoordde ze hem dat zij een van haar miljoen Amerikaanse nazaten was. Catalina stond bekend als de bonte hond uit de periode dat Stuyvesant de scepter op Manhattan zwaaide. Het kan verkeren! ■

Wie herkent mensen op deze foto van een begrafenisstoet waarschijnlijk uit eind jaren veertig?

Foto Stevens

